

non poterunt Agnum immolare, sed ad summum in nocte precedenti: Atque egressi sunt de Aegypto nocte quae terminabat lunam decimanquartam, & inchoabat decimanquintam: Ergo nocte precedente, ea scilicet qua terminabatur luna decimatercia, agnum immolarunt. Minor habetur Exodi 12. & Num. 13. ubi dicitur quod Judaei profecti sunt de Ramesse, mensa primo, decimaquinta die mensis primi. Major vero, in qua est tota difficultas, probatur primo, quia nocte illa qua Judaei primo immolarunt Agnum, usque ad ortum diei nullus poterat exire e domo, juxta illud Exodi 12. Nullus vestrum egredietur ostium domus suae, usque mane. Secundo, quia post eum Agni, Judaei perierunt plurima vasa aurea & argentea ab Aegypto, multaque supellectilem, quae omnia non poterunt fieri eadem nocte. Tertio, quia Exodi 12. dicitur exisse de Aegypto sexcenta fere millia pedum virorum, absque parvulis & feminis: ad congregandam autem tantam multitudinem, quae in diversis Aegypti urbibus dispersa erat, necessarius fuit saltem dies integer, qui proinde interesse debuit inter eam agni, & exitum eorum. Demum Numer. 33. altera die a phara, seu Agni Paschalis est, Hebraei exiisse ex Aegypto dicuntur: Ergo non in eadem nocte.

144 Respondeo negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem: ad cuius primam probationem, nego Antecedens, quod scilicet ea nocte qua Hebraei primo immolarunt agnum, nullus exierit e domo: neque enim Moyses praecipit illis, ut e domibus non egredierentur absolute nocte illa, sed ut non egredierentur, quouque compellerentur ab Aegypto: nam sic rem gellam esse Exodi 12. Jussit Angelus omnes filios Israel, sanguine agni immolari ad occidendum solis. sub finem lune decimae quartae, utramque postem, & superlaminaria domorum hinc, ut sic notam illam advertens, domum ita rubricetam praeteriet: & omnes, soloique primogenitos Aegyptiorum interficeret, quod & fecit: jubente interim Moyses, ut dum tanta perageretur strages, nullus Israelitarum e domo sua egredieretur. Surgens autem Pharaos nocte illa, cunctaque Aegyptus, invenerunt omnes primogenitos jacere exanimis: veriti autem, & ne ipsi pariter occiderentur, compulerunt statim Judaeos egredi de Aegypto, sique exierunt, durante adhuc nocte, ante ortum Solis.

Ad secundam respondeo Judaeos jam jam egressuros, vasa argentea & aurea postulasse, & Aegyptios, per nuntio desiderio quo optabant ut discederent, facile concessisse; inde propter nimiam festinationem qua coegebantur egredi, non poterunt fermentare, quod argumento est, eadem nocte fuisse egressos.

Ad tertiam dicendum, duplicem distingui egressum filiorum Israel, alterum quando de tota terra Gessen, & singulari urbibus ac oppidis ejus, coacti sunt exire: & hoc contigit summo mane, ante ortum Solis diei decimaquinta. ut distum est; alterum, quando jam in urbe aliqua congregati, omnes simul ordinate progrediuntur: & hoc contigit vespere ad Solis occasum, in fine diei decimaquinta, quia urgebat semper Aegypti; praemonerat autem Moyses, in quem locum deberent congregari; & ad hoc necessarius saltem fuit unus dies, ut scilicet congregarentur.

Ad quartam respondeo, ideo Hebraeos dici exiisse de Aegypto, altero die ab egi Aeg, quia ad vespertam lunae decimaquarta Agnum comederant, & deinde sequenti mane egressi sunt de Aegypto.

ARTICULUS VI.

Nomina quibus hoc sacramentum insigniri solet, breviter recensentur, & ostenditur Agnum Paschalem fuisse praecipuam ejus figuram.

145 **A**git S. Thomas art. 4. de nominibus qua huic sacramento tribui solent, & docet illa esse praecipue quinque: nam quatenus est commemorativum dominicae passionis, vocatur *Sacrificium*; ut est symbolum & causa Ecclesiae unitatis, *Communio*, vel *Synaxis*, ut est praefigurativum fruitionis Dei, nobisque praebet viam seu auxilium perveniendi ad patriam, *Viticium*. Item hoc sacramentum *Eucharistia* dicitur, quod nomen, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem significat. Dicitur bona gratia, vel quia in hoc sacramento gratia Dei largius effunditur, vel quia in gratiarum fontem continet. Appellatur vero gratiarum actio, tum quod in ejus institutione Christus gratias agit, tum quod ad gratias Deo pro universis beneficiis referendas, nihil hac purissima hostia Deo acceptius offerre possunt. Unde Chrysostomus hom. 25. in cap. 8. Matth. *Optima* (inquit) *beneficiorum cultus est ipsa memoria beneficiorum, & perpetua gratiarum actio. Preterea & tremenda ac salutaria illius mysteria, qua in omni Synaxi celebrantur, Eucharistiam nuncupamus, sunt enim beneficiorum recordatio plurimum, capitque ipsum divina ergo nos providentia ostendunt, neque faciunt debitas semper*

*gratias exsolvere. Denique hoc sacramentum appellatur a Damasceno *Metapsita*, idest assumptio, quia per illud Filii Dei Deitatem assumunt, & fit (ut loquuntur SS. Patres) veluti quadam incarnationis extensio: Etenim qui semel pro nobis in utero Virginis incarnatus est, quotidie ubique terrarum in omnibus quotquot voluerint aliquo modo incarnatur, nam caro ejus vere cibis, & sanguis ejus vere potus nocet efficitur. *Magna & vera bona* (inquit Seneca epist. 73.) *non sic dividuntur, ut exiguum in singulis cadat, ad unumquemque tota perveniant. Unde Christus beneficium uni tantum humanitati in sua incarnatione collatum, in Eucharistia in omnes & singulos praetendit, diffundit, & dilatat, & bonitatis suae adeo prodigiosus efficitur, ut nullum repellat, sed omnibus sui copiam faciat, nec fit qui se abscondat a calore ejus.**

146 Plura sunt alia nomina & elogia quibus SS. Patres hoc mirabile sacramentum insignunt. S. Dionysius illud sacramentum *paschale*, imo *sacramentum omnium consummationem & perfectionem* appellat. S. Ignatius episc. ad Ephesios illud vocat *Gloriam Dei, & pacem Christi*, nec non *Pharmacium immortalitatis*. Clemens Alexandrinus: *Manna omnium malorum oblivionem inducens*. Paphnagius, *Arboris vitae plantam in medio paradisi Ecclesiae*. Basilus, *Inchoatum vitae holocaustum*. Tertullianus, *Sacramentum benedictionis*. Origenes, *Verbum nutritivum animarum*. Athanasius, *Panem benedictum*. Chrylogos, *Aeterna vita cibarium*. Prosper Aquitanus, *Panem immortalitatis*. Cyprianus, *Alimentum immortalitatis, & vitae aeternae portio*. Guillelmus Parisiensis, *Ipsius amoris cibum*. Augustinus, *Sacramentum spei*. Cyrillus, *Viticium benedictionem*. Rupertus, *Holocautum salutis*. Chrylogos, *Orbis terrarum decus*. Eligius, *Lactaria totius Trinitatis*. Demum D. Bernardus serm. in cena Domini, mirabili hujus sacramenti dulcedine illectus, in ejus laudem exclamatur: *Potest esse mare quale vel quantum sit hoc sanctum sacrum, sacramentum sacramentorum, amor amorum, dulcedo omnium dulcedinum*. Illi concitit Mattheus Episcopus Wormatiensis, qui hujus Diviniissimi sacramenti laudes praclaris his Encomiis, eleganter & devote celebrat: *Redemptionis memoriale, pignus hereditatis aeternae, futuram jucunditatis amabile praevium, verba sponsae, sociale divinum calicis & donatum, Ecclesiae militantis cum triumphante saepe glutinum, & unio fraterna, dum illum dulcedinem qua illa fruatur sine calamento, ipsa habet sub sacramento; & si illa caliditas Jerusalem habet Deum summo jucundum, ipsa in terra militans, habet eum mirabilissimum*.

147 **A**rticulo sexto docet S. Thomas, sacramentum Eucharistiae plures olim habuisse figuras, nimirum oblationem Melchisedech, qui obtulit panem & vinum; Manna, quod habebat in se omnis saporis suavitatem, ut dicitur Sapient. 16. & varia sacrificia veteris legis, praesertim sacrificium expiationis, quod erat sollempnissimum; sed praecipua ejus figuram fuisse Agnum Paschalem, quia perfectius representabat omnia quae ad ipsum pertinent: nam oblatio Melchisedech representabat Eucharistiam solum quantum ad id quod est sacramentum tantum, nimirum species panis & vini. Sacrificia veteris legis solum representabant Christum passum, qui est res hujus sacramenti; Manna vero, ejus tantum effectum, gratia nimirum Eucharistica dulcedinem & suavitatem, praefigurabat: Sed Agnus Paschalis quantum ad haec tria hoc sacramentum representat, quia manducabatur cum panibus azymis, immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel, quia immolatio erat figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur Agnus, & denique, quia per sanguinem Agni Paschalis protesti sunt filii Israel a devassante Angelo, &educti de Aegyptiaca servitute; quae eductio erat symbolum seu figura liberationis populi Christiani a servitute peccati. per gratiam justificantem, quae in hoc sacramento copiose conlatur: Ergo Agnus Paschalis fuit praecipua hujus sacramenti figura. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 5. *Pascha nostrum immolatum est Christus* & itaque optinetur in Azyimo sinceritatis & veritatis. Ubi glossa ex Augustino: *Pascha transitus dicitur* (inquit) *quia tunc primum populus Dei Pascha celebravit, quando ex Aegypto Hebraei fugerunt, mare rubrum transierunt: Nunc vero figura illa prophetice completa est, cum sensus vobis ad imitandum ductus est Christus, cujus sanguine illius potibus nostris, idest frontibus crucis signo signatis, a peccatione hujus saeculi, tanquam a captivitate Aegyptiacae liberamur, & saluberrimum transitum agimus, cum a diabolo transitum ad Christum &c. Legendas est D. Gregorius hom. 22. in Evangelia, ubi totum Agni Paschalis mysterium explicat expresso, & in gratiam Refurrectionis Dominicae, Paschati Christiano sigillatim applicat.*

DISPU-

DISPUTATIO III.

De materia Eucharistiae.

Ad quaestionem 74. D. Thomae.

Cum hoc sacramentum sit institutum per modum convivii ad reficiendum spiritualiter animam, duplicem habet materiam, remotam & transentem, ex qua conficitur; alteram ex qua conficitur corpus, alteram ex qua sanguis efficitur. De utraque in hac disputatione dicemus.

ARTICULUS I.

Qualis debeat esse panis ad conficiendum Eucharistiam?

S. I.

Praemittuntur quae apud omnes sunt certa, & referuntur sententiae.

1 **S**upponimus ut de fide certum, materiam ex qua corpus Christi conficitur, esse panem, id enim colligitur evidenter ex factis Christi Matth. 26. Marci 14. & Lucae 22. ubi dicitur, Christum accepisse panem, & illud in corpus suum convertisse; sique Ecclesia semper intellexit, ut traditur in Concilio Lateranensi cap. Firmior, in Florentino, in Decreto Eugenii & in Tridentino sess. 13. & alibi saepe; fuitque praeparatum in oblatione Melchisedech, qui obtulit panem, unde Christus Psal. 109. & ad Hebraeos 5. dicitur *Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*. Item Divina Sapientia Proverb. 9. *castos fideles ad Eucharistiae convivium invitans, sic ait: Venite, comedite panem meum, &c.*

Per hoc excluduntur varii hereticorum errores, quos refert D. Thomas hic art. 1. Quidam enim qui dicebantur *Arotytrite* (ut Augustinus dicit lib. de haeresibus cap. 28. & Epiphanius haeresi 49.) offerebant panem & caseum in hoc sacramento, dicentes a primis hominibus oblationes de fructibus terrae & ovium fuisse celebratas. Alii vero, scilicet *Cataphrige*, & *Peputiani*, de instanti sanguine, quem de toto ejus corpore, minutis panctionum vulneribus, extorquebant, Eucharistiam suam conficiebant, miscuentes eum farina, panemque inde facientes.

Unde credo natam fuisse illam notam, quam Gentiles inurebant Christianis, quod infantes occiderent. De qua Tertullianus mentionem facit in Apologetico cap. 7. & cap. 9. & Minutus Felix in libro ad Octavianum.

Adjungit postea Gnostici & Manichei, quorum errores propter modestiam hinc praetermissi videntur D. Thomae. Primi enim in Semine humano corpus Christi conficiebant, ut refert Epiphanius haeresi 26. Secundi vero in panem humano semine confecto, ut auctor est Augustinus libro de haeresibus c. 46. Eosdem errores referunt Victorius, & Erasmus, in scholis ad epistol. 54. S. Hieronymi, & Bernardus Lucenburgensis lib. 3. verbo *refusus*, & verbo *Quintilliani*, Soto in 4. dist. 9. quest. 1. art. 1. referens Thomam VValdensem tom. 4. de sacram. cap. 19. & Laurentium Beyselium in theatro vite humanae, verbo *Eucharistia*. Item Gravina tom. 1. praescriptionum, lib. 4. folio 63. Unde immerito Vasquez hic dist. 170. cap. 1. contendit, nusquam hereses illas existisse; immo nullam habentem, praeter errorem Graecorum de corpore Christi: fuisse fuisse circa materiam consecrationis corpus Christi: hujus enim disti falsitas ex eo patet, quod etiam his temporibus est Calvinistarum sententia, panem, & vinum ita esse hujus sacramenti materias, ut tamen illis deficientibus, alia possint eorum loco subrogari, ut omne esseulentum, loco panis; & omne poculentum, loco vini, ut docent Beza epist. 2. ad Tullium, Polanus lib. 5. Syntagmatum Theologicorum cap. 56. Scarphius de caena sacra, controverf. 3. quest. 1. & alii. Quin & sibi narratum a viro fide digno, refert Adrianus Hoitadius serm. 22. de Eucharistia, non defuisse Ministrum, qui frustra panis deficientibus ad cenam perandam, singulis porrexit orbicularem partuculum farcinisum, quod Gallice *Sauccisse*, five *Boudin*, appellatur.

3 **S**upponimus etiam ut certum & indubitatum apud Theologos, solum panem verum & proprie dictum, qui simpliciter & absolute est panis, esse materiam ad conficiendum corpus Christi. Sicut enim, quia ex Evangelio constat Baptisimum debere fieri in aqua, recte colligitur solum aquam veram & naturalem, esse materiam Baptisimi: ita quia idem Evangelium asserit, Christum panem consecrasse, pro materia hujus sacramenti & praecipisse Discipulis ut idem facerent, recte inseritur, solum panem verum & proprie dictum, qui simpliciter & absolute est panis, esse materiam Eucharistiae. Unde massa cruda, aut torrida Sole, non est apta materia, quia panis usualis requirit ut coequatur igni, sicut nec pasta oleo fructuata, Gonet, Tom. V.

xa, vel aqua elixa. Nec etiam amyllum, quia fit ex tritico corrupto, & ex eo non fit panis usualis, cum ejus materia non tam fit tritici farina, quam lac ex eo expressum, ut notavit Soto. Debet etiam massa, ut ex ea fiat panis sacramentalis, seu consecrabilis, esse confecta ex farina & aqua naturali. Unde ut ait D. Thomas hic art. 7. ad 3. *si farina admisceatur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quam vera aqua, non possit ex eo confici sacramentum, quia non est verus panis*. Nec obstat quod opponit hic Cajetanus, de hoc dubitans, nimirum aquam non esse partem essentialem componentem, sed transentem: est enim (inquit) panis tertia res resultans ex commixtione farinae & aquae, per pasta decoctionem. Non obstat, inquam, nam quidquid fit, an aqua sit materia componens, an transiens, certe talis panis non est usualis, nec consequenter aptus ad consecrationem. Idem dicendum de pane confecto ex milio, leguminibus, nucibus, ut castaneis, vel ex radicibus arborum, qualis est ille qui fit in Insulis Americae, vulgoque *Cañaca* appellatur; ille enim non est panis simpliciter, sed secundum quid, nec usualis & communis in quo Christus hoc sacramentum instituit. Quare difficultas solum relata de pane qui fit ex granis aristas & spicas habentibus, & dicitur frumentaceus late fumendo nomen frumenti, prout est genus ad triticum, hordeum, filiginem, speltam, & similia; an nimirum quilibet ejus species possit esse materia sufficiens ad consecrationem, vel solus triticus fit aptus ad illam? Item, an debeat esse azymum esse fermentatum? Gabriel enim & Cajetanus docuerunt panem esse quancunque specie frumenti factum, esse materiam aptam ad consecrationem. Eandem sententiam, excluso hordeo, sequitur Paludanus in 4. dist. 11. quest. 1. art. 4. ubi asserit aliquas Ecclesias consecrare in pane speltaceo: Graeci autem Schismatici putant esse de necessitate sacramenti, quod panis fit fermentatum. Demum sunt aliqui qui dixerunt, azymum esse materiam necessariam pro Latinis, fermentatum vero pro Graecis, ut indicat Glossa in cap. *Litteras* de celebratione Missarum.

S. II.

Vera sententia duplici conclusione statuitur.

1 **D**ico primo: solus panis triticus est sufficiens materia ad Eucharistiam. Ita D. Thomas hic art. 3. & in 4. dist. 11. quest. 2. art. 2. quaestione. 1. & habetur expresse in Concilio Florentino in Decreto Eugenii, ubi de hoc sacramento dicitur: *Cujus materia est panis triticus, & vinum de vite*. Nec recte Cajetanus Concilium explicat de materia precepti, non sacramenti; alias enim cum ibidem dicit, materiam sanguinis esse vinum de vite, & aquam naturalem esse materiam Baptismi, eodem modo responderi posset, loqui solum de materia precepti; cum tamen nemo dubitet, vinum vitigenum esse materiam calicis, & aquam naturalem materiam Baptismi, necessarium simpliciter necessitate sacramenti.

2 **R**atio hujus conclusionis alia non est quam Christi institutio, qui hoc sacramentum instituit in pane usuali: Sed hic fit ex tritico, nam alius omnino substituitur in defectum hujus, unde nec panis simpliciter disti conficitur, sed cum addito panis hordeaceus, panis ex milio &c. Ergo solus panis triticus est sufficiens materia Eucharistiae. Haec censetur Apostolica traditio, quam Ecclesiastica auctoritas confirmavit, ut testatur Cathesimus Romanus.

3 **Q**uoniam autem grana triticeum sint, de quibusdam certum est, de aliis dubium. De hordeo, milio, avena, & leguminibus, certum est non esse triticum, sique ex illis non possit confici panem sacramentalem, seu qui fit materia sufficiens pro consecratione. De filigine vero & spelta, probabile est esse species tritici, propter affinitatem accidentium maxime quia, ut perit testantur, illae in malis terris ex grano tritici feminato nascuntur, quod teste D. Thomae hic art. 3. ad 2. signum est specificae identitatis quia semper generans generat sibi simile in specie. Unde etiam probabile est, panem ex spelta, vel filigine, esse posse materiam Eucharistiae; & qui in necessitate in tali pane consecraret (puta ne homo moriatur sine sacramento, vel ut in die festo non maneat totus populus sine sacrificio) forte excusari posset, ob probabiliter hujus sententiae, ut aliqui Theologi existimant. Sed ego non consulere; quia praecipuum Ecclesiae est non consecrare materiam dubiam, & aliunde quod infirmus communice, vel quod populus Missam audiat, non est simpliciter necessarium ad salutem, & carentia panis triticei ab obligatione precepti excusat.

4 **D**ico secundo, in utroque pane azymo & fermentato, valide consecrari posse, convenientiorem tamen esse azymum.

5 **P**rima pars hujus conclusionis determinata est in Concilio Florentino, sess. ultima, in litteris sanctae unionis, his verbis: *Definitum in azymo sine fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici*. Idemque prius docerent

Leo IX. in Epistola ad Michaelen Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, qui anno Christi 1059. damnare cepit Latinos, quod panes azymos consecrarent.

Ratio etiam suffragatur: Ad consecrationem enim Corporis Christi, quilibet triticus panis est idonea materia. Atqui si fermentatus five azymus fuerit, est verus panis triticus, pane enim fermentato usu quotidiano vescimur, defectus autem fermenti in azymo, non impedit quin veri panis triticeæ naturam habeat; quandoquidem de ratione veri panis solum est quod conficiatur ex farina triticea, naturali aqua subacta, & puro igne coquantur: Ergo quilibet panis triticus, five azymus, five fermentatus, est sufficiens & idonea materia Eucharistiae.

Confirmatur: Certum est Christum non consecrasse in albo & rubro vino simul, sed in alterutro tantum; & tamen, Graecis latentibus, utrumque est materia apta consecrationis, quia utrumque est vinum simpliciter & usuale. Ergo similiter, cum uterque panis, five azymus, five fermentatus, sit usualis; & veniat intelligendus nomine panis simpliciter, uterque est materia sufficiens & idonea ad consecrandum corpus Christi. Unde absurdum & ridicula est sententia quæ asserit azymum esse materiam necessariam pro Latinis, fermentatum vero pro Graecis: quasi vero Christus Dominus pro una Ecclesia vel Genere, unam materiam instituerit, & aliam pro alia; nam pari ratione postea dicitur, quod etiam pro Ecclesia Gallicana, vel Hispana, aliam materiam instituerit, quam pro aliis; quæ enim est major ratio, ut pro solis Graecis consecranda materia Christus instituerit, quam pro aliis, quæ etiam est maior ratio, ut pro solis Graecis consecranda materia Christus instituerit, quam pro aliis, quæ etiam est maior ratio, ut pro solis Graecis consecranda materia Christus instituerit, quam pro aliis.

Quod vero panis azymus sit convenientior (ut in secunda parte conclusionis asseritur) probari potest primo ex eo quod Christus, cum prima die Azymorum (ut disp. precedenti art. 5. ostensum est) sacramentum Eucharistiae instituerit, & consecraverit, pane azymo usus est; quandoquidem durante sollempnitatem azymorum, quæ septem dies complectebatur, nullum fermentatum, nec ullas panes, nisi azymos, in domibus Judæorum debet reperiri, ut Exodi 12. præcipitur.

Ad quod dato etiam & non concessio, quod Christus, ut volunt Graeci, in celebratione Paschæ, legitimum ejus tempus, scilicet primam diem azymorum, five decimam quartam lunam, propter causam aliquam prævenire voluisset; consequens tamen non foret, eum fermentato in cæna ultima usum fuisse, sed azymo; quia sicut ipse agni Paschalis immolationem & usum observari voluit, ita & totum ejus ritum in lege præscriptum, qui inter alia habet, ut cum azymis & lactucis agrestibus comedatur, credendum est ipsum observare voluisse.

Potest etiam faderi eadem pars hac ratione. Ille panis est materia convenientior ad consecrationem, qui magis congruit significationi proprietatum hujus sacramenti: Sed talis est panis azymus in comparatione ad fermentatum: Ergo panis azymus ad consecrationem convenientior est. Minor vero probatur: quia in Scriptura azymum puritatem, candorem, simplicitatem, humilitatem & incorruptionem denotat; quæ tamen in Eucharistia latente, tum mystico ipsius corpori, proprie conveniunt; & contra vero fermentum, ut plurimum, in malam partem sumitur; significat enim hypocritam, Luca 12. Ascendite a fermento Pharisaeorum quod est hypocritis; fallum, quia panis fermentum inumescit; & corruptionem, quia ad eam disponit panem, nec tam facile panis azymus corrumpitur, quam fermentatus: Quæ omnia eleganter tangit Apostolus 1. ad Corinth. 5. his verbis: Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit expurgate veteris fermentum ut sciti novum coeseritis, sicut estis azymi. Et enim Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae & nequitiae, sed in azymis sinceritatis & veritatis. Sinceritatis, contra peccati corruptionem; veritatis, contra figuras veteris legis ibidem interpretatur S. Thomas. Vel sicut ipse addit, secundum Glossam, sinceritatis, propter innocentiam a vitibus, aut novitatem vite; & veritatis propter bonorum operum justitiam five rectitudinem designandam.

Pateo tamen, ipsum Graecorum morem celebrandi in fermentato, suis congruentis non carere, nam (præterquam quod fermentatum aliquando, licet raro, in Scriptura bene sonat, ut Matth. 13. Simile est regnum celorum fermento) designare potest gratiam levitatem, panem quippe spatiose efficit fermentum; & caritatis fervorem, quasi fermentum a fervore fit distans: quæ duo maxime Eucharistia conveniunt, utpote cum sit sacramentum amoris, & spiritualis suavitatis. Præterea, ut notavit S. Thomas 4. contra Gentes cap. 69. Romana Ecclesia offert azymos panes, eo quod Verbum Divinum sine ulla commixtione, carnis susceperit; sed Graeci offerunt fermentatum, quia verbum indatum est carne, & est verus Deus & verus homo, sicut & fermentum commiscetur farina.

Alia etiam rationabilis occasio moris hujus Graecorum introducendi extitit: cum enim Apostoli, & Ecclesia universa, uterentur azymis in consecratione, exorta est hæresis Hebionitarum, contentendum legalis simul cum Evangelio esse servandam; in cuius erroris detestationem, SS. Patres voluerunt aliquando sacramentum Eucharistiae ex pane fermentato confici; extincta tamen hæresi illa, Ecclesia Latina ad antiquum morem se recepit, Græcæ vero semel introductum retinuit, quem Latinus non improbat, immo precipit, ut unusquisque, juxta suæ Ecclesiæ ritum conficiat; & prohibet ne Latini in fermentato, nec Graeci in azymo, corpus Christi conficiant: ut patet ex Decreto Eugenii in Concilio Florentino, in litteris unionis, & ex motu proprio Pii V. qui incipit *Providentia Romani Pontificis* anno 1566. ubi revocans omnes facultates vel licentias celebrandi, Græcos more Latino, & Latinos more Græco, subdit: *Quibusque Presbyteris tam Græcis quam Latinis precipimus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ, ac perperæ suspensionis a divinis beneficiis, districtius inhiamus, ut deinceps Presbyteri Græci (præsertim usque ad) Latino more; & Latini, Græci ritum, hujusmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis prætextu, Missarum, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere non presumant.*

Idem prius statuerat Leo IX. in Epistola ad Michaelen Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, ubi monet ut unusquisque juxta Ecclesiæ suæ ritum celebrare sinatur, etiamsi in alieno loco vereretur; ut cum verbi gratia Sacerdos Græcus transiit per loca Latinorum, aut in illis commoratur aliquando; vel cum Sacerdos Latinus inter Græcos peregrinatur; quia nimirum hæc consuetudines, non tam sunt diversorum locorum particularium, quam generales utriusque Ecclesiæ: conveniens autem est, ut quilibet servet consuetudinem Ecclesiæ suæ; quando pars illius est tamen si tunc potest, si velit, conformare se eorum ritui & consuetudini, inter quos peregrinatur, juxta caput: *illa autem*, dist. 12. ex Ambrosio & Augustino sumptam. Communiter excipiuntur templa inter Latinos, Græcis concessa, ut ibi propriam Ecclesiam habeant: in quibus Græcis solum licet celebrare ritu Græco, quia ibi non censetur Latini, neque ut peregrini. Similiterque in templis Latinorum, si que in Græcia sunt, Latinis tantum licet celebrare ritu Latino.

Ex his intelliges, nec justum, nec laudabilem fuisse quorundam zelum, qui Archiepiscopus Trapez, Metropolitam Græcam, in Gallia exulantem, & Parisiis non ita pridem defunctum per multos annos in azymis consecrare cogebant; ut enim patet ex decretis Leonis IX. & Pii V. jam relatis, non potest Sacerdos Græcus, transire per loca Latinorum, aut in illis aliquando degens, cogi ad servandos ritus Ecclesiæ Latine, cum non sit pars illius, sed ad Ecclesiam Græcam simpliciter pertineat.

Quæres, an instante morte, & obligatione sumendi vel ministrandi Eucharistia sacramentum, vel ad suppletendum sacrificium, liceat Latino in fermentato, vel Græco in azymo consecrare.

Respondeo in primo casu non licere, quia cum realiter sacramentalis hujus sacramenti susceptio, non sit necessaria necessitate mediæ, sed præcepti, non obligat nisi cum debitis circumstantiis, in quibus potissima est materia ab Ecclesiâ præcepta; sicut nec liceret in eo casu sacrum facere, cum velibus non factis, aut non jejunio. In secundo tamen casu id licitum esset, immo ad id teneret Sacerdos, quia majus præceptum est integritatis sacrificii, cum fit divinum, quam determinatio materia, quæ est humanum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primo contra primam conclusionem: Erunt enim univocum ad omnes frumenti species, quæ sunt triticum, siligo, far, spelta, & hordeum: Ergo & panis ex quocumque ex his granis confectus, erit univoce & proprie panis, & per consequens materia sufficiens Eucharistiae, sicut quia omne vinum de vite est univocum, quodlibet fuisse.

Confirmatur ex Cajetano: Sanguis ex diversis cibis generatur esse ejusdem speciei: Ergo & panis ex diversis granis confectus.

Ad objectionem respondeo quod licet frumentum fit univocum physice ad omnes frumenti species, non est tamen univocum moraliter, eo quod pro pane usuali veniat solus panis triticus. Dilpar est ratio de vino, quia quodlibet vinum de vite, etiam moraliter, & in ordine ad humanum usum, est univoce vinum.

Ad confirmationem, concessio Antecedente, nego consequentiam & paritatem; sanguis enim generatur ex cibus, ut ex termino, a quo; panis vero ex granis ut materia ex qua inexistente & componente, ideoque licet ex cibus diversis speciei non efficitur diversus speciei sanguis; granis tamen diversæ speciei, diversum speciem panem efficiunt.

Obijcies secundo: Materia Eucharistiae est verus panis: Sed panis azymus non est verus panis: Ergo non est materia sufficiens Eucharistiae, Major patet; Minor probatur. Vox græca unde nomen azymos derivatur, significat elevare seu attollere. Sed massa farine non attollitur, nisi vi fermenti: Ergo solum panis fermentatus est verus panis, & non vero azymus.

Respondeo etiam apud Græcos nomen azymos licet derivetur a verbo quod significat attollere, æque tamendici de pane azymo ac de fermentato: Luca enim 24. ubi legitur: *Cogovovimus enim in scissione panis, habetur nomen azymos quod ibi non potest significare panem fermentatum, quandoquidem durante Paschali tempore per septem dies non poterat reperiri fermentatum in domibus Judæorum, ut ex 12. & 13. capite Exodi constat.*

Contra secundam partem ejusdem conclusionis obijciunt Græci, schismatici, Christum in pane fermentato hoc sacramentum confectis; quod probant, quia illud instituit de seu luna 12. mensis primi, in qua Judei non utebantur azymis, sed fermentatis panibus. Sed huic objectioni abunde satisfecimus disputatione precedenti, ubi variis Scripturæ & SS. Patrum testimoniis demonstravimus, Christum luna tantum 14. ad vesperam, cenam Paschalem cum Apostolis celebrasse, & Eucharistia sacramentum instituisse. Adde quod, quamvis daretur Christum, Agnum Paschalem dist. 13. comeditisse, consequens tamen non est, ipsum in cæna ultima fermentato usum fuisse, sed azymo, quia (ut supra dicebamus) sicut Agni Paschalis immolationem & usum observare voluit, ita & totum ejus ritum in lege præscriptum, qui inter alia habet, ut cum azymis & lactucis agrestibus comedatur, credendum est ipsum observare voluisse.

Obijcies ultimo: Panis fermentatus est aptior ad cibandum hominem, ideoque magis usualis & communis: Ergo convenientior est ad consecrandum sacramentum Eucharistiae, quam panis azymus.

Sed nego consequentiam, quamvis enim fermentatus sit magis utilis, & aptior ad cibandum, azymus tamen aptior est ad usum hujus sacramenti: Quia ut ait S. Thomas hic art. 4. in corp. *magis competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum hujus sacramenti: secundum illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.*

ARTICULUS II.

An solum vinum de vite sit materia calicis?

Encratite solum aquam in sacrificio altaris offerendam esse dicebant, unde *Hydrophorata*, seu *Aquarii*, vocati sunt. Hic error manifeste repugnat verbis Christi Matth. 26. qui in ultima cæna: *Accipiens calicem gratias egit & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus novi Testamenti etc.* Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genere vite, usque in diem ultimum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Unde Cyrillus Episcopus 63. ad Cæciliam: *Admonuit autem nos dominus (inquirit) ut in calice offerendo Dominicæ traditioni servet, neque aliud fiat a nobis, quam quod præbuit Dominus prior fuerit; ut calix qui in commemorationem ejus offertur, mixturam vino offeratur. Nam cum dicit Christus: Ego sum vitis vera, sanguis Christi non aqua est usque, sed vinum, nec potest videri sanguis ejus, quo redempti, & vivificati sumus, esse in calice, quando vitium desit calicis; quod Christi sanguis ostenditur, qui servatur in omnium sacramenta, ac testimonio prædicatur. Item Epiphanius hæresi 37. contra Encratitas agens, sic habet: *Illud mysterium, quæ aqua solummodo constat, mysterium non sunt, sed sicca atque salicaria, veterum ad imaginem expressa. In quo planissima illos salvatoris sententia redarguit: Non bibam de hoc genere vite; donec bibam illud novum in regno celorum vobiscum.**

De hinc ergo certum est, solum vinum esse materiam calicis, subindeque in nullo alio liquore, distinctæ speciei a vino, validam esse consecrationem, ut definit Florentinum, & confirmat traditio Ecclesiæ ab Apostolis ad hæc usque tempora. Hujusque optima congruentia est, quia cum hoc sacramentum fit institutum per modum convivii, non potest sub conventiori materia institui, quam panis, & vini; quia sicut hæc sunt cibus & potus corporis, ita sacramentum sui eorum speciebus institutum, sunt cibus & potus animæ.

Nomine autem vini, quod est propria hujus sacramenti materia, intelligitur solum vinum de vite, ut docet idem Florentinum in decreto Eugenii, & probat D. Thomas hic art. 5. Primo quia Christus perfecta hujus sacramenti institutione, dixit Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genere vite.*

Ubi ly hoc designat materiam quæ erat in illo calice: Ergo erat vinum de vite: Secundo, quia solum vinum de vite proprie & simpliciter dicitur vinum, sicut solum oleum de olivis proprie & simpliciter vocatur oleum. Tertio, quia vinum vite magis convenit effectui hujus sacramenti, qui est spiritalis lætitia, de illo enim dicitur Psalm. 103. *Vinum lætificat cor hominis.*

Hinc colligitur primo cum eodem S. Doctore ibidem in resp. ad 1. vinum malorum granatorum aut pomorum, vel mororum, non esse materiam hujus sacramenti, quia non est vinum de vite. Nec acetum, quia non est vinum, sed vinum corruptum; sicut cadaver non est homo, sed homo mortuus. Nec agresta seu succus expressus ex uva acerba, quia nondum habet speciem vini; sed est in via generationis, ut ait D. Thomas ibidem ad 3. Bene tamen multum, quia est simpliciter vinum de vite, licet non perfecte purgatum, & dæcatum, unde tale a Scriptura appellatur Act. 2. *Musto pleni sunt.* Potest etiam consecrari in succo expresso ex uvis passis, in quo fama est consecrare Aegyptios, quia talis succus est vinum de vite, eoque peractus, quo ab aqua humore purgatus. Nec obstat quod uva ex quibus exprimitur sint passæ, nam hoc non variat succum intra folliculos contentum; scilicet si ob nimiam siccitatem opus esset ad exprimendum humorem eius copia aquæ, quia tunc amitteret rationem vini communis & usualis. Ob eandem rationem non est idonea materia lora, quæ fit ex aquâ injecta acinis, vel racemis in dolio expressis, nisi illa fit in parva quantitate, quæ converti possit in vinum.

Colligitur secundo, vinum imbibitum in ossa panis, non esse aptum consecrationi, quia non habet rationem potus, qualis debet esse materia calicis.

Dices, Vinum consecratum in pane imbibitum conservat Christi sanguinem: Ergo est aptum consecrationi sanguinis.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: quia ad consecrationem requiritur ut materia sanguinis possit initio consecrationis demonstrari per modum potus: facta autem consecratione, non est amplius necessaria talis demonstratio, sed sufficit si tantum retineat species vini.

Colligitur tertio, succum intra folliculos uvarum inclusum, non esse aptam materiam consecrationis, quia non est aliquid potabile, sed comestibile: sicut in pomis & aliis fructibus continetur humor, qui exprimi potest in liquorem; & tamen quando continetur in ipsis pomis, habet rationem cibi comestibilis, non liquoris potabilis: materia vero calicis non debet habere formam cibi, sed potus, juxta illud: *Bibite ex hoc omnes.*

Colligitur quarto, si vinum non fit totaliter congelatum, sed solum in aliqua superficie, esse materiam certam hujus sacramenti: si vere totaliter congelatum sit, & in durissimum versum, esse materiam dubiam.

Prima pars hujus corollarii patet, quia vinum illud ex tam parva congelatione neque amittit substantiam vini, neque formam potabilem, & facit eodém effectum quando sumitur, ac vinum non congelatum: Ergo non ideo excludatur a materia sacramenti.

Secunda vero pars etiam constat ex contrarietate opinionum, quibus Auctores inter se divisi sunt. Nam pro parte affirmativa, quod sit materia sacramenti, stant plurimi gravissimi Theologi, ut Sylvester, Soto, Angelus, Suarez, Vasquez & alii. Negative vero adherent Alanus, Ledesma, Armilla, Nunno, & alii, Unde cum non licet consecrare in materia dubia, peccaret Sacerdos, qui vinum totaliter congelatum consecraret. Si vero post consecrationem congeletur, debet liquefieri & sumi cum reverentia, tanquam sanguis Christi; ut dicitur in cap. in Sacramento, de consecrat. dist. 2.

ARTICULUS III.

An & quo jure admittenda sit aqua vino consecrando?

Uit error Armenorum, ut constat ex decreto fidei 29 Eugenii IV. in Concilio Florentino, aquam non esse vino consecrando admittendam, quem sequuntur Hæretici nostri temporis. Armacanus vero lib. 9. de questionibus Armenorum cap. 9. existimat mixtionem illam necessariam esse necessitate sacramenti, subindeque si Sacerdos aquam in calice apponere obliviscatur, non confici sacramentum. Alii vero Theologi communiter docent, talem mixtionem solum esse de necessitate præcepti, licet defensio sit inter illos, an tale præceptum sit divinum, vel solum Ecclesiasticum.

Dico primo, vino consecrando admittendam esse aquam, in modica quantitate.

Prima pars hujus conclusionis est omnino certa, utpote in variis Conciliis definita, præsertim in Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino sess. 22. cap. 7. ubi dicitur: *Monet sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesiâ sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo misceant.* Et citatur ibi Con.

Ibi Concilium Carthaginense 3. cap. 24. & Bracharensis 3. cap. 1. Videri etiam possunt alii textus in iure, de Consecrat. dist. 2.

Huius sacrae caeremonie triplicem reddunt rationem prædicta Concilia, & D. Thomas hic artic. 6. Prima est, ob imitationem Christi, quem in vino aqua permixto, hoc sacramentum instituisse creditur, asserturque in liturgiis D. Jacobi Apostolici, & S. Basilii. & testatur Clemens Romanus lib. 8. Constit. cap. 17. his verbis. Similiter & calicem missæ ex vino & aqua, & sanctificans, tradidit eis hæc: bibite ex eo omnes. Secunda, ob representationem passionis ejus, in qua aqua simul cum sanguine ex latere ejus exiit. Tertia, ob significationem effectus hujus sacramenti, qui est unio populi fidelis cum Christo capite. Vinum enim significat Christum seu sanguinem ejus; aqua vero populorum symbolum est, juxta illud Apocal. 17. Aqua quas vidisti? populi suus & gentes. Unde Hieronymus homil. de sacra. cap. 1. Redundat aqua in calicem, & salis in vitam æternam.

Secunda etiam pars est D. Thomæ hic art. 3. in argumento sed contra, & patet, quia si multum aqua intunderetur calici, periculum esset ne vinum corrumpere, & in mixtum distincta species degeneraret, quod non est set idonea materia consecrationis. Et licet in Concilio Triburienti cap. 19. dicatur: Quod duo partes sint vini, secunda aqua, quia major est majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi, tamen postea in Concilio Florentino, in decreto pro Armenis, multo minor quantitas designatur: dicitur enim materiam calicis esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet. Unde quanto minus de aqua miscetur, tanto melius sit, & conformius mandato Ecclesie, quia ly modicissima, significat id quod minimum esse potest in parvitate, dum tamen gutta illa aquæ sit sensibilis, quia videri debet, ut constet quod sit infusa.

Dico secundo, mixtionem illam non esse necessariam, ne esset sacramenti, sed solum necessitate præcepti, non Divini, sed Ecclesiastici.

Prima pars constat, materia enim calicis sufficienter saluatur in solo vino, quia Christus Dominus vinum illud designavit in calice, dum dixit Matth. 26. Non bibam amodo de hoc genere vite. Et Concilium Florentinum in decreto pro Armenis, declarat materiam calicis solum dixit, illam esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua misceri debet: quo generis loquendi significat materiam solum esse vinum de vite, mixtionem vero aquæ pertinere solum ad conditionem, seu caeremoniam quamdam accidentalem, non ad materiam sacramenti. Unde Catechismus Pii V. cap. de Eucharistia, postquam dixit mixtionem illam non posse præmitti sine peccato mortali, subdit: Si aqua desiderat, perficitur sacramentum. Similiter de consecrat. dist. 2. Can. 1. sic habetur: Si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse.

Nec obstat quod Cyprianus lib. 2. Epist. 3. ait, nempe non posse consecrari aquam solum, neque vinum solum, sed utrumque permixtum: hoc enim intelligi debet de necessitate præcepti, subdit enim: Eis, qui sine mixtura aquæ in calice consecrant, postea veniam concedi; quo indicat, male quidem fecisse, sed non invalidum sacramentum consecrare.

Dices, Idem S. Doctor ibidem ait: Si calix Domini non est aqua sola, & vinum solum, nisi utrumque miscatur, quomodo nec corpus Domini potest esse sola farina, nisi utrumque adunatum fuerit? Sed mixtio aquæ cum farina est de necessitate hujus sacramenti, ut constat ex dictis art. 1. Ergo & mixtio aquæ cum vino.

Respondet cum S. Thoma hic art. 7. ad 1. Quod verbum Cyprianus est intelligendum secundum quod dicitur, illud esse non posse, quod convenienter esse non potest. Et sic similiter illa attenditur quantum ad id quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem, nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit præceptum miscendi aquam vino consecrando, non esse divinum, sed Ecclesiasticum, colligitur ex Tridentino supra citato, dicente: Præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent. Ubi hoc præceptum non dicitur Divinum, sed Ecclesiasticum. Et Florentinum non reprehendit Armenos omittentes hanc mixtionem, eo quod egerent contra præceptum divinum, sed contra communem Ecclesie consuetudinem. Alexander quoque I. Epist. 2. cap. 4. & Concilium Triburienfe cap. 19. mixtionem aquæ

solum a Patribus traditam esse dicunt. Sancti autem Patres, præsertim Cyprianus, ideo vocant interdum hanc mixtionem, Traditionem Dominicam, quia Christus ejus exemplum dedit, et non præceptum. Sicut ergo Christus, licet in azyro consecraverit, reliquit tamen arbitrio & præcepto Ecclesie determinandum, an in azyro vel fermentato Sacerdotes consecrare debeant; unde Græci consecrant in fermentato, Latini vero in azyro; immo & ipsi Latini, ad evitandam hæresim Ebionitarum, aliquando (ut supra annotavimus) præceptum fuit consecrare in fermentato. Ita potuit Christus, quando hoc sacramentum instituit, aquam vino consecrando miscere; & nihilo minus hanc caeremoniam arbitrio Ecclesie relinquere sub præcepto servandam. Ex quo

Inferes primo, posse in hoc præcepto, urgente causa, ad Ecclesia dispensari. Secundo, posse Sacerdotem, si velit aqua, consecrare in solo vino, ad perficiendum sacrificium inchoatum: quia integritas sacrificii est de jure divino, non tamen illud inchoare, quia melius est illud omnino, quam peragere sine debitis circumstantiis & caeremoniis. Tertio, non satis esse aquam miscere vino in dolio, vel vase, sed misceri debere in ipso calice continente vinum, & in ipsa celebratione Missæ. Quod si per oblivionem non fuerit ante offeritorium mixta, debet statim misceri, sine oblatione, non est tamen miscenda post consecrationem, quia tunc cessat significatio & tempus præcepti. Inferes demum, mortaliter peccare Sacerdotem, hanc caeremoniam ex industria, vel ex negligentia omittentem: nam licet permissio aquæ modicissima, secundum se absolute res parva & levis sit; mysterium tamen & significatio magna est: significat enim, ut supra diximus, unionem populi Christiani cum ipso Christo.

ARTICULUS IV.

Utrum aqua infusa calici consecrando, immediate convertatur in Christi sanguinem: vel prius debeat converti in vinum, quam in sanguinem.

Ceterum est aquam infusam calici consecrando, converti in sanguinem Christi, est vi verborum sacramentalium, & non remanere in propria specie, sed converti in aquam quæ fluxit de latere Christi, ut communiter docent Theologi contra nonnullos Auctores, quorum opinionem resert & relecti Innocentius III. in cap. cum Marthe, de celebratione Missarum. Sed ad hæc convertito sit immediata, vel solum mediata, celebris est difficultas & controversia inter Theologos. Aquam enim infusam calici, immediate verti in sanguinem Christi, docent plures ex Recentioribus, inter quos præcipui sunt Agidius Conink, Toletus, Alanus, Salmeronus, Delugo, Layman, Bernal, & Baronius in fine anni 1483. affirmans id esse de fide, semperque ita creditum fuisse in Ecclesia. Et contra celeberrimos Theologos tam e Schola D. Thomæ, tam e Societate Jesu, censent aquam illam non converti in sanguinem Christi, nisi mediate, ita quod prius debeat converti in vinum; subindeque si in aliquo calice, per accidens tempore consecrationis non sit in vinum conversa, non converti in Christi sanguinem, sed in propria aquæ natura remanere. Pro hæc sententia, eruditi scripserunt opuscula ex nostris Hyacinthus Petronius, primarius Sacri Palatii Apostolici Magister, postea Episcopus Moredunensis, & Hyacinthus Choquetus, Doctor Lovaniensis, cujus opusculum, continens viginti duo capita, habetur in fine tom. primi de gratia. Ex aliis vero, Guillelmus Estius, libro orationum Theologicarum, Orat. 15. 16. & 17. & Basilius Pontius Augustinianus, primarius Salmanticensis. Demum Catechismus Pii V. cujus verba infra referimus, dicit hæc esse omnium Ecclesiasticorum Scriptorum sententiam. Unde excellit Baronius, cum dixit aliam sententiam esse de fide, semperque receptam fuisse in Ecclesia.

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

Dico igitur, aquam infusam calici consecrando, non converti in sanguinem Christi, nisi prius fuerit conversa in vinum.

Probatur prima auctoritate Innocentii III. in cap. cum Marthe, ubi ab Archiepiscopo Lugdunensi interrogatus, utrum aqua infusa calici converteretur in sanguinem Christi? Relatis tribus sententiis, quarum prima dicebat, aquam illam converti in eam quæ manavit ex latere Christi; Secunda, quod aqua cum vino transfundatur in sanguinem, cum in vinum transeat, mixta vino, per artificium separari posse contendit: Tertio vero dicebat, aquam nullo modo converti in sanguinem, sed manere in propria specie: Pontifex elegit secundam opinionem ut probabilior, dicens: Verum inter opiniones prædictas

Hæc illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transfundari. Ergo cum hæc sit secunda, & rationem asserat cur aqua in sanguinem Christi transfundatur, quia in vinum transit; existimavit Pontifex, probabilius esse aquam non transfundantari in Christi sanguinem, nisi prius in vinum convertantari.

Respondet Agidius Conink, secundam opinionem quam refer Pontifex fuisse bimembrem; ita ut ex his qui teabant, aquam converti in sanguinem, aliqui assererent immediate converti, alii vero non nisi mediate, supposita prius ejus in vinum transfundatione: declarans vero Pontifex, quamam verior sententia, approbat. (inquit) secundam, quantum ad hoc quod in illa asseritur, aquam converti in sanguinem; unde non nisi quantum ad hoc reassumpit Pontifex secundam opinionem, per hoc indicans se abstrahere an immediate vel mediate convertatur: immo ex hoc quod dicit, aquam cum vino in sanguinem transfundari, videtur magis inclinare in eam quæ censet aquam tempore consecrationis in propria specie existens, converti immediate in sanguinem; si enim jam conversa esset in vinum, non aquam cum vino, sed solum vinum in sanguinem converteretur.

Sed contra: Falsum est secundam opinionem quam refer Pontifex fuisse bimembrem, quia immo particulam causalem, cum in vinum transeat, significatur secundam sententiam censere, ideo aquam converti in sanguinem, quia prius convertitur in vinum; unde D. Thomas hic art. 8. reterens secundam illam sententiam, sic habet: Tuo sicut ipse (Innocentius) dicit aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem.

Addo quod ipse Pontifex clare mentem suam expressit lib. 4. de altaris mysterio cap. 31. his verbis: Aqua tranfit in sanguinem, ea scilicet ratione quod aqua per admixtionem tranfit in vinum, & vinum per consecrationem in sanguinem, quæ enim ambigit aquam in vinum tranfit, cum multo vino modicum aqua infundatur: Nihil potest dici expressius, ad probandum hanc Pontificem stare pro nostra sententia, & ad convincendum secundam sententiam quam in supra dicto rescripto retulit, & probabiliorer judicavit, non esse bimembrem, sed unicam, eamque asserere aquam converti in sanguinem, ex eo quod prius convertitur in vinum. Unde omnes Canonica qui decretalem illam interpretati sunt, ita asseruerunt. Ad id vero quod Agidius addit pro confirmanda sua solutione, patet ex solutione argumentorum.

Probatur secundo conclusio auctoritate Catechismi Romani, qui in tractatu de Eucharistia cap. 4. hæc scribit: Illud autem sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhiberi oportet, sic etiam medicam infundendam esse: non Ecclesiasticorum scriptorum sententia & iudicio aqua illa in vinum convertitur. Quo nihil clarius & expressius in favorem nostre sententia dici potest. Idem docet Sacrosanctum Romanum i. part. tract. 10. cap. 2. his verbis: Aquam quæ in calice vino admiscetur, debet esse in modica quantitate, quia eam in vinum converti oportet.

Probatur tertio ex Florentino in decreto de unione Armenorum, in quo jubet Pontifex, modicissimam aquam ante calicis oblationem esse vino admiscendam, ad quam tam sanctam universales Ecclesie consuetudinem adheratur Armenos, qui hanc caeremoniam non servabant, & corrigat quod Concilium Triburienfe Provinciale cap. 19. statuerat, nempe tertiam partem aquæ esse vino admiscendam: At nulla alia est causa moveri potuit ad hoc, nisi quia existimabatur, aquam non prius in sanguinem, quam in vinum converti, subindeque præceptum modicissimam esse admiscendam, ut facilius possit ante consecrationem in vinum converti: Ergo censet Concilium, aquam infusam calici consecrando, non converti in sanguinem Christi, nisi prius fuerit conversa in vinum. Minor probatur. Non enim moveri potuit concilium ad præcipiendum modicissimam aquam vino consecrando admisceri, & corrigendum decretum Concilii Triburienfis, nisi vel quia tertia pars aquæ quam concilium illud esse vino consecrando admiscendam statuerat, detraxerit potum usualem: vel quia factis Christi conformis est modicissimam quam tertiam partem aquæ vino miscere; vel denique quia hoc magis convenit mysticæ significationi, tum aquæ ex latere Christi profluentis, tum unionis populi fidelis cum Christo: Sed nulla ex his rationibus ad hoc moveri potuit Concilium: non quidem prima, cum adhuc tertia parte aquæ vino admixta manet potus utilis vini, ut ad verlatum non negat; alioquin decretum Triburienfe intollerabilem contingeret errorem, nullusque qui se tali decreto conformasset, consecrasset. Nec secunda, cum potius in sententia Adversariorum factis Christi conformis sit tertiam partem admiscere, eo quod (ut ipsi ajunt) Christus utilis potu usus est, quali tolebat Judæi, qui notabilem partem aquæ vino mifcebant, ut pote potenti ac generoso, quale ea regio fert.

Neque tertia, nam ad significationem mysticam aquæ ex latere Christi profluentis convenit notabilem partem aquæ miscere, notabilis enim pars, quæ cum sanguine ex latere Christi proflavit, ut colligitur ex illo Joann. 19. Continuo exiit sanguis & aqua, & qui vidit, refertur perhibuit, corpore visu aquam a sanguine discernens. Similiter mystica significatio unionis populi fidelis cum Christo, aquæ bene potest per notabilem ac per modicissimam aquam exprimi; modo ad denotandam majorem Christi sanguinis virtutem, (vinum excedat aquam, quia major est (inquit Triburienfe citatum) majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi. Restat igitur, ut finis Florentini propter quem Triburienfe correxit, fuerit, quia judicavit aquam prius convertendam esse in vinum, quam in sanguinem.

Construat & magis illustratur hæc ratio: Si aqua non prius in vinum conversa fieret sanguis Christi, sequeretur quod in aquam, immo & in majori quantitate vino admixta, converteretur in Christi sanguinem: Sed hoc dici nequit, ad quid eum deleviret tanta Ecclesie præcipiens faceret modicissimam aquam vino consecrando admiscere, si æque bene potest converti in sanguinem Christi aqua, etiam si non sit modicissima, sed in æquali vel majori quantitate ac vinum, dummodo illud non corrumpat, sicut de facto non corrumpit, quando vinum est potens & generosum; quia vinum fortius est ad resistendum aquæ, quam e converso; unde ut vincatur ejus resistentia, maxima pars aquæ requiritur: Ergo, &c.

Respondet Agidius, negando sequelam, quia (inquit) 46 ut aqua sit consecrabilis, debet ita a majori quantitate vini absorbere, ut appareat conversa in vinum, licet de facto in vinum non sit conversa. Sed quæro ab eo, unde habeat quod licet non sit necessarium aquam converti in vinum, ipsa tamen apparere debeat conversa, ut possit consecrari? Deinde, Apparentia conversionis rosæce liquoris vino admixti, non facit quod ille liquor remaneat in propria substantia sit consecrabilis: Ergo neque apparentia conversionis aquæ in vinum, efficiet quod aqua in sua substantia remanens possit consecrari.

Dices cum Agidio, disparere esse rationem, cum aqua rosacea vino admixta non sit materia hujus sacramenti, bene tamen aqua naturalis.

Sed contra primo, Scriptura, Concilia, & SS. Patres asserunt materia hujus sacramenti esse genitimum vitis, vinum de vite, &c. Ergo remerarium videtur, asserere aquam naturalem vino admixtam, ad materiam & integritatem hujus sacramenti pertinere.

Neque valet si dicas, Scripturam, Concilia, & SS. Patres, nomine vini quod dicunt esse materiam hujus sacramenti, intelligere vinum cui modicissima aqua infunditur, cum tale vinum sit potus utilis. Non valet (inquit) tum quia verba Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, proprie accipi debent; maxime cum de institutione vel materia aliquis sacramenti sit sermo, sic enim nomen panis, quod frequenter usurpat in Scriptura pro quocunque cibo, debet proprie accipi pro substantia quæ conficitur ex tritico, quando dicitur materia hujus sacramenti esse panem: Sed vox illa vinum, non significat proprie nisi liquorem ex uvæ expressum: Ergo solus ille liquor potest dici materia hujus sacramenti. Tum etiam quia vinum quod est potus utilis, est vinum limphatum, seu multa aqua dilutum: Ergo si nomine vini intelligi debeat vinum, prout est potus utilis hominum, quando a Scriptura, Conciliis, & SS. Patribus dicitur materia hujus sacramenti, sequitur non solum vinum cui modicissima aqua infunditur, sed etiam vinum limphatum, & multa aqua dilutum, esse hujus sacramenti materiam, quod est erroneum, & decreto Eugenii repugnans, cum in eo dicatur materiam hujus sacramenti esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet.

Contra secundo. Illud solum est materia Eucharistiæ quod a Christo institutum est pro illius materia: Sed aqua etiam ut vino mixta, non est instituta a Christo ut materia Eucharistiæ, quia aqua non miscetur vino nisi tantum ex præcepto Ecclesie, ut patet ex verbis Tridentini articulo præcedenti relatis, & communiter docent Theologi contra Armacanum: Ergo aqua, etiam ut mixta vino, hujus sacramenti materia dici nequit.

Dices, Ecclesiam non instituere illam aquam mixtam pro materia sacramenti, sed Christum instituisse ut id quod Ecclesia misceret, esset materia consecrationis.

Sed contra est, quia in designandis materiis sacramentorum, Christus nihil Ecclesie commisit, sed solum circa usum & administrationem illorum, ut constat ex Tridentino sess. 21. in principio: Sed materia maxime pertinet ad substantiam sacramentorum: Ergo illius designatio non est commissa Ecclesie, nec voluntati Ecclesie veteri, quod si præcipere, miscere aquam, esset materia, si non præcipere, non esset; alias simili modo posset dici quod si oleo misceretur alius liquor pro Extrema Unctione, etiam talis liquor redderetur materia hujus sacramenti,

menti, quia sic instituit Christus. Velfal, quatenus aqua Baptismi, ex ordinatione Ecclesie miferetur, materia baptismi dici poterit.

50 Neque obstat si dicas, quod Christus designavit pro materia matrimonii illum contractum quem Ecclesia validum esse decrevit: Ergo etiam potuit designare pro materia calicis illud quod Ecclesia preceperit & ordinaverit calici infundi. Hoc enim exemplum nullo modo quadrat, quia Christus designavit pro materia matrimonii contractum aliam validum secundum naturam & leges talis contractus, unde conditio adiecta per Ecclesiam, ut contractus sit validus, non mutat materiam neque facit ut id quod non est contractus sit materia sacramenti, sed solum ponit illa conditio ad producendum in rerum natura verum & validum contractum secundum approbationem legalem: aqua autem non infunditur vino, ad hoc ut vinum reddatur verum ac proprium vinum, sed solum propter significationem mysticam; ideoque si non convertitur in vinum, non potest ab Ecclesia fieri materia sacramenti Eucharistie, ut recte discit Joannes a S. Thoma hic art. 3.

51 Ex his facile deduci potest ratio precipua & fundamentalis nostre sententiae: Illud enim solum convertitur immediate in sanguinem Christi, quod est materia consecrationis calicis; Sed solum vinum est huiusmodi: Ergo solum vinum immediate convertitur in sanguinem Christi; subindeque aqua infusa calici, non convertitur in sanguinem Christi, nisi fuerit convertita in vinum. Major est evidens, ideo enim aliquid dicitur materia consecrationis, quia eius substantia per verba consecrationis, immediate transit in substantiam corporis aut sanguinis Christi. Minor vero patet ex iam dictis, ostendimus enim ex Concilio & SS. Patribus solum vinum esse materiam Eucharistie, non vero aquam etiam ut ei admixtam, nisi prius fuerit convertita in vinum.

52 Nec valet quod ait Aegydus, Concilia, & SS. Patres, dum ajunt solum vinum esse materiam consecrationis calicis, loqui de materia necessaria; aquam vero infusam calici non esse materiam necessariam, sed liberam, & ex precepto & ordinatione Ecclesie alteri adjungam. Nam ut supra dicebamus, materia cujuslibet sacramenti, si sit necessaria, sive libera, a Christo fuit instituta, non vero ab Ecclesia, quae non habet potestatem nisi ad instituenda sacramentalia: admixtio vero aquae vino consecrando, non est de institutione Christi, sed solum de precepto Ecclesie. Adde quod distinctio materiae necessariae & liberae, solum admittitur a Theologis in sacramento Penitentiae, in quo peccata venialia dicuntur materia libera, quia non debent necessario aperiri in confessione, ut subsistat sacramentum Penitentiae, illa tamen sola sufficere potest, quando non adest alia.

53 Denique suaderi potest conclusio, ex absurdo & inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia, nimirum quod possit sanguis sub solis speciebus aquae a vino separari separari: Sed hoc videtur absurdum, & Tridentini doctrinae repugnans, ut patet ex infra dictis: Ergo, &c. Sequela Majoris, est ab Adversariis negatur, videtur tamen manifesta, potestque probari, quia iuxta Adversarium sententiam, per hoc quod aqua admiscetur vino, non convertitur in eius substantiam, sed remanet in propria specie toto tempore antecedente consecrationem, cujus evidens indicium esse putat, quod per artem potest huiusmodi aqua a vino separari: quod si sit verum, fatendum necessario est, species aquae post consecrationem esse a speciebus vini separabiles, cum ipsa substantia aquae non sit separabilis a substantia vini, nisi ex eo quod accidentia utriusque substantiae sunt ab invicem separabilia. Quod ergo hac supposita separatione, sanguis Christi esset sub speciebus aquae, sic ostenditur. Vel ille species sic separate continerent aliquam substantiam modo sacramentali, vel aliqui substantia inhererent; vel subsisterent sine ulla substantia, nulli inherendo, & nullam continendo; neque enim est alius modus excogitabilis quo species illae possent se habere. Tertium horum est profus absurdum & insauditum: si autem dicatur primum habetur intentum; quia non possunt aliam substantiam modo sacramentali continere, nisi eam in quam fuerant substantialiter transmutatae; scilicet sanguinem Christi. Secundum vero non potest sustineri, quia nulla talis substantia potest rationaliter excogitari, cui species illae inhererent. Quae enim? Non illa eadem numero quae erat ante consecrationem, quia contradictionem implicat, quod eadem numero viribus naturae reproducatur, maxime per solam separationem quae contingit in proposito. Non etiam substantia ejusdem speciei, quia nulla potest assignari causa, nullaque actio talis substantiae productiva; Sola enim separatio non habet hanc vim, immo nunquam contingit aliquam substantiam succedere in locum alterius ejusdem speciei. Non denique substantia diversae speciei, quia facta illa separatione remanent accidentia aquae, quae tamen non possunt naturaliter esse cum substantia distinctae speciei.

Confirmatur: Species continentes corpus aut sanguinem Christi, tandiu alterum ex illis continent, quandiu substantia conversa sub illis manserit, ut expresse docet Tridentinum sess. 13. can. 4. Sed per solam separationem aquae a vino, non destrueretur substantia aquae: Ergo si species aquae continent sanguinem Christi, ut conjungantur cum speciebus vini, eundem etiam continent; facta separatione a speciebus vini.

Haec argumenta adeo manifesta sunt, & tam evidentia probant sequelam Majoris principalis, ut Aegydus Conink, qui illam negaverat, respondens ad auctoritatem illam Tridentini, in aliud latas se vertat, nequeque Minorem, asserens probabiliter sustineri posse sanguinem Christi remanentem sub speciebus aquae separatis.

Verum Minor illa probatur primo ex Tridentino charo, dicente post consecrationem manere dumtaxat species panis & vini, & sub illis corpus & sanguinem Christi: Ergo non remanent species aquae sub quibus continetur sanguis Christi.

Secundo: Si sub speciebus aquae separatis continetur sanguis Christi, sequeretur solas species aquae posse consecrari, quod est haereticum. Sequela probatur. Quidquid est capax termini alicujus actionis, est etiam capax denominari ab illa actione: Sed consecratio sic habet ad sanguinem Christi, sicut actio & fieri ad suam terminum: Ergo illud quod fecerim a vino est capax continendi sanguinem Christi, potest etiam separatim a vino consecrari.

Tertio: Si sub speciebus aquae separatis sanguis Christi contineretur, aqua sive species aquae pertinerent ad essentiam hujus sacramenti, subindeque admixtio aquae esset de necessitate sacramenti, & non tantum ex institutione & precepto Ecclesie. Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor patet ex dictis contra Armacanum articulo praecedenti, sequela vero Majoris probatur. Illud pertinet ad essentiam hujus sacramenti, cui convenit significatio sacramentalis. Sed si sub speciebus aquae separatis sanguis Christi contineretur, illis significatio sacramentalis competere: Ergo tales species ad essentiam hujus sacramenti pertinerent. Major patet. Minor probatur. Ideo species vini significant gratiam ad modum spirituales potus animam exhilarantis, quia sanguinem Christi realiter continent: ergo si sub speciebus aquae separatis, sanguis Christi contineretur illis pariter significatio sacramentalis competere.

§. IV.

Solventur objectiones.

Objectiones primo: SS. Patres communicant & indistincte docent aquam & vinum consecrari, & consecrationem in sanguinem Christi converti: Sed hoc esset falsum, si aqua non converteretur in sanguinem Christi, nisi prius esset convertita in vinum? Ergo dicendum est, aquam infusam calici, immediate in sanguinem Christi converti. Minor videtur manifesta, quod enim non est tempore consecrationis, non potest dici consecrari, aut in sanguinem converti: Sed si aqua debeat prius mutari in vinum, non erit tempore consecrationis: Ergo falsum erit dicere quod aqua consecratur, & consecrationem in sanguinem Christi convertitur. Major vero ex variis SS. Patrum testimoniis declaratur: Ambrosius enim libro 4. de sacrament. haec scribit: *Vinum & aqua in calicem miscetur, sed fit sanguis consecratione verbi caelestis.* Et cap. 5. *Ante verba Christi calix est vini & aqua plenus, ubi verba Christi operata fuerunt ubi sanguis efficitur.* Damasceus lib. 4. fidei cap. 14. *Ex pane corpus, & ex vino & aqua (Christus) sanguinem suum efficit.* Alia profert testimonia Baronius ad annum 1188. quae difficultiora videntur. Refert enim verba Palsialis lib. de corpore & sanguine Christi cap. 11. dicentis: *Aqua consecratur, non quod aqua permanet, sed vertatur in sanguinem.* Et Petrus Blesensis tractatu de Eucharistia capite 14. *Post consecrationem sanguis bibitur quia in sanguinem demutatur aqua.* Idem docet Hildelberius apud eundem dicens: *Aqua in sanguinem vertitur.* Demum idem confirmat Algerus ibidem his verbis: *Licet in mensa Domini tria constituantur munera, sunt tamen duo per quae sacrificatur, est aqua mixta prius vino, sed quando sacraunt, non nisi sanguis erit.* Ergo SS. Patres communiter docent, aquam & vinum consecrari, & consecrationem in sanguinem verti.

Respondet concessio Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem dico quod ut aqua dicatur consecrari, & in sanguinem Christi converti, non est necesse quod ipsa sit formaliter tempore consecrationis; sufficit enim quod sit materialiter, id est quod materia licet est sub forma vini, fuerit sub forma aquae; sicut a simili alimentum dicitur converti in substantiam aliam, quamvis tempore quo fit haec conversio non sit alimentum formaliter ex quo quod per varias alterationes & corruptiones prius fuit corrupta forma ipsius alimenti. Sic etiam Joannes a. Archidiculus aquam

aquam jam factam vinum, appellat aquam per ampliationem, & Exod. 7. dicitur: *Dempsit virga Aeron videris eorum;* quod intelligendum est de virga conversa in colubum. Ita ergo in proposito aqua potest dici converti in sanguinem Christi, per ampliationem, quia illud quod erat aqua, seu illud in quod aqua est transmutata, convertitur in sanguinem Christi.

Objectiones secundo: Christus in vino aqua mixto credi consecrasset ut dicit Tridentinum sess. 22. cap. 3. Sed non est verisimile tam brevi tempore, illam aquam prius conversam fuisse in vinum, quam in sanguinem: Ergo immediate in sanguinem Christi transmutata est. Minor probatur: Christus non consecravit appendendo aquam modicissimam, quia miscuit aquam propter observationem temperantiae, & consuetudinem illius regionis; esset autem ridiculum propter temperantiam modicissimam aquam, quam scilicet guttam, vino iniungere: Sed multa aqua non potuit brevi illo tempore quod inter consecrationem corporis & sanguinis sui Christus interposuit in vinum converti: Ergo tunc non fuit prius convertita in vinum quam in sanguinem.

50 Similiter argumentum desumi potest ex Concilio Tridentini: nam olim ex decreto hujus Concilii, tertia pars aquae miscetur vino consecrando: At verisimile non est, vel aquam illam conversam fuisse in vinum antequam conversam fuisset in sanguinem, vel remansisset in sanguinem non convertam, nam hoc modo data fuisset populo occasio idololatriam & adorandi aquam param in calice una cum Christi sanguine contentam: Ergo, &c. Idem argumentum & inconveniens currit in aliis duobus casibus qui non raro contingunt, quando scilicet sacerdos paulatim consecrationem advertit non fuisse tempore oblationis calici appositam aquam, vel quando in ipsa sumptione advertit locum vini fuisse param aquam; nam in utroque illo casu praecipit rubrica ut sacerdos apponat aquam & statim consecret; tunc enim in illo brevi tempore aqua non potest converti in vinum, nec remanet in propria specie, aliouquin, ut dicebamus, daretur populo occasio idololatriae, nec posset verificari forma calicis: nam pronomen Hic cadit supra totum quod in calice continetur; & sacerdos illam aquam simul cum sanguine fumens, non maneret jejuns, atque adeo non posset aliam missam celebrare: Ergo saltem in illis casibus, aqua immediate in sanguinem Christi convertitur.

60 Respondet Christianum Dominum cum evidentier & comprehensive cognoverit, quando aqua esset convertita in vinum, etiam si plus aqua infunderet quam nos, tamen quando consecravit, jam aqua erat convertita in vinum: Adde quod Christus expectavit ut esset finita coena ad consecrandum calicem, cum tamen panem durante coena consecraverit; juxta illud Matth. 26. *Canibus illis accepit Jesus,* &c. si sufficiens tempus transit ut aqua illa converteretur in vinum. Deinde etiam non constat Christum Dominum non infudisse aquam in modica quantitate, quia licet regulariter limphatum vinum in magno temperamento biberet, tamen tunc quando consecravit, non est usus vino mixto, modo usuali temperantiae causa, sed ob significationem mysticam, & propter mysterium: unde post consecrationem calicis dixit illud esse de geminae vitis, ut intellexeremus quod licet infudisset aquam, tamen tamen totum illud erat vinum.

61 Dices illud vinum quod tunc Christus consecravit, erat vinum usuale: Sed vinum usuale non est vinum purum, sed vinum limphatum, seu multa aqua dilatum: Ergo Christus non consecravit vinum cui infusa esset aqua in modica quantitate.

Respondet, vinum limphatum esse usuale, si taliter sit mixtum, quod sit convertitum in vinum; si vero non sit convertitum, sed fiat quoddam tertium ex vino, & aqua, non est vinum usuale, licet potus usualis dici possit; aliud est vinum usuale, aliud potus usualis: quia usualis potus potest esse vel ex vino multa aqua diluto, vel ex aliis liquoribus; vinum autem usuale, non nisi vinum esse potest, quod non solum pro potu, sed etiam pro aliis usibus servit.

62 Ad aliud argumentum desumptum ex decreto Concilii Tridentini, in primis dico hoc Concilium Provinciale quoad hoc correctum fuisse a Florentino universali, praecipienti modicissimam aquam vino consecrando iniungere.

Respondet secundo, licet vino consecranda tertia pars aqua infundatur, quia tamen vinum majoris est activitatis quam aqua, illiusque resistentiam facile superare potest, praefertim quando est potens & generosum, intra breve illud tempus quod ab offeritorio ad consecrationem intercedit, potest tertia partem aquae ei admixtam, in suam substantiam convertere. Cum vero sacerdos advertens non fuisse tempore oblationis appositam aquam calici, illam adhibet, & statim consecrat juxta praescriptum rubricarum; si in brevi illa morula aqua non sit convertita in vinum, in sanguinem Christi non convertitur,

Theol. Genei, Tom. V.

sed manet in propria specie. Propterea tamen non datur populo occasio idololatriae, quia cum adoratio fidelium fide dirigatur, fertur solum ad sanguinem Christi latentem sub speciebus Eucharisticis, non vero alia quae per accidens isi adjuncta sunt; sicut si inter hostiam consecratam crisis inferus sit, nullus tamen creditur ipsam adorare. In eo etiam casu verba consecrationi verificantur, quia non respiciunt absolute quicquid in calice reperitur, sed tantum materiam consecrationis aptam. In eo demum casu sacerdos jejunus consecratur, quia totum sumit per modum unius sacramenti, sicut si hostia consecrata esset admixta aliqua particula farinae hederaceae; vel sicut quando gutta aquae per fauces sacerdotis os lavantis casu elabatur.

63 Objectiones tertio: Aqua mixta vino non potest converti in ipsum: Ergo si convertatur in sanguinem Christi, id fit immediate. Consequentia patet. Antecedens vero probatur Adversariis, Primo ex eo quod Aristoteles, Pliinius, & omnes Medici, atque Chymici, affirmant talem conversionem esse impossibilem.

Secundo quia experientia docet, aquam mixtam vino, etiam multo tempore post illam mixturem, posse a vino separari, per immixtionem medullae junco, aut per spongialem oleo infusam.

Tertio ratione: Non enim potest haec conversio fieri, nisi vinum alteret & corrumpat aquam: Sed vinum non potest hoc praestare: Ergo haec conversio aquae in vinum fieri nequit. Major patet, Minor probatur. Nam vinum non potest aquam corrumpere qualitatibus symbolicis, puta humiditate, & frigiditate, quia simile non agit in simile; neque etiam qualitatibus dissymbricis, puta caliditate, quia calor non continetur in vino formaliter, sed virtualiter tantum; unde cum calor virtualis non agit nisi prius irritatus & excitatus ab illo subjecto in quod agit, aliunde vero non possit aqua excitare calorem vini, eo quod ipsa omni calore destituta sit; non poterit vinum per calorem corrumpere aquam: Ergo illam nullo modo corrumpere potest.

Denique idem Antecedens suadet: Si vinum posset aquam in suam substantiam convertere, per mixturem aquae vinum redderetur fortius & vegetius; Sed hoc dici nequit, cum experientia constet, quod virtus vini cui aqua aut guttata aut tota simul infunditur, sensum deficit, & tandem evanescit, ita ut non percipiatur vinum, sed videatur in aquam conversum. Sequela vero probatur, quia ignis & alia corpora simplicia sunt vegetiora, quando augentur per aliorum in se conversionem: Ergo similiter vinum fieret vegetius & fortius per mixturem aquae, sicut in suam substantiam transmutatur.

64 Respondet negando Antecedens, & ad primam ejus probationem, quoad Aristotelem, dico enim falso omnino a Conink citari, cum oppositum doceat lib. 1. de generat. cap. 5. leff. 14. apud D. Thomam, & cap. 10. leff. 25. unde S. Thomas infra quaeft. 77. art. 9. ait: *Gusta aqua multo vino permixta, transit in speciem vini, ut dicitur 1. de generatione.* Medicis autem & Chemicis opponimus, praeter Aristotelem, Albertum Magnum, D. Thomam, & omnes ejus Discipulos, Alensium, D. Bonaventuram, & Scotum, & plures alios; immo & Innocentium III. supra citatum, qui opinionem asserentem aquam transubstantiari in sanguinem, cum in vinum transierit, mixta vino, ut prohibitorum elegit, subindeque veritas & probabilitas esse censuit, aquam mixtam vino posse in ipsum converti.

Ad secundam dico cum D. Thoma in 4. dist. 10. in expositione litterae, id quod per artem chemicam separatur a vino, non esse aquam, sed aequum humorem, cuius signum est, quod ex puro vino potest etiam extrahi: dicitur vero aquae humor, quia est quoddammodo similis aquae, quamvis substantialiter sit vinum non factum excoctum.

Dicit etiam potest, quod si aqua illa ex vino extracta, sit vera aqua, generatur tunc ex vapore vini cui aqua admixta fuerat, & in illud converta, attracto a medulla junco, aut spongia oleo imbuta; eadem profus modo quo ex terre vapore attracto a Sole generatur aqua in media regione aeris ut docet Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 9.

Ad tertiam dico posse vinum duobus modis corrumpere aquam, in parva quantitate sibi admixtam: uno modo per divisionem, ratione cujus illa modica aqua dividitur in partes minimas; sub quibus non potest forma aquae manere, cui consequenter succedit forma vini, non vero aliqua alia; tum quia ab ipso vino fit haec aqua diviso; tum etiam quia illud est corpus undique circumflans partes aquae. Secundo potest vinum corrumpere aquam per actionem, agendo in illam non per qualitates symbolicas, sed per dissymbricas, scilicet per calorem virtuales. Nec verum est calorem virtuales non agere, nisi prius excitetur a calore formali subjecti in quod agit, ut patet in calce, quae sola aqua posita, statim fervet. Addi etiam potest vinum agere per aliquam qualitatem innoxiatam, ipsam formaliter afficientem, quam appellamus calorem virtuales.

calorem virtutalem, eo quod producat effectus proprios caloris, sicut lux Solis dicitur ob eandem rationem calor virtutalis.

Ad quartam, nego sequelam Majoris, & ad probationem illius, concedo Antecedente, nego consequentiam, & paritatem. Ratio vero disparitatis est, quia cum in igne & in aliis corporibus simplicibus, qualitas per quam agunt, sit proprietatis ab eorum substantia per simplicem dimensionem procedens, facile ex seipsis reparantur dampnum, quod ex resistentia contrarii receperunt; quod in vino & in aliis mixtis, propter oppositam rationem contingere nequit; unde non est mirum, si virtus eorum sensum deficiat.

65 Obijciunt ultimo Adversarii: Multo certius est, totum quod continetur in calice, post legitimam consecrationem, in sanguinem converti quam aquam prius converti in vinum; quia primum afferunt communiter Patres & Theologi, immo & quidam volunt esse de fide, secundum vero negatur a pluribus: Ergo non potest prius in sua veritate & certitudine pendere a posteriori. Consequentia probatur, quia posterior non potest habere majorem certitudinem, quam prius, nec certum ab incerto in sua veritate pendere.

66 Ad hoc argumentum cui potissimum confidunt Adversarii, & quod apud illos palmarium est, & in hoc literario certamine, veluti Achilleum, facile respondetur concedo Antecedente, negando Consequentiam; ad cuius probationem dicendum est, nihil obitare in bono discursu, Consequens esse interdum certius Antecedente, non quidem vi illustrationis precise, & quatenus pendet ab illo, sed quatenus non potest habere aliunde specialem gradum certitudinis, puta quia aliunde est communiter receptum in Ecclesia, ut contingit in proposito. Potest fieri instantia manifesta, nam hac propositio: *humanitas Christi existit sine propria substantia*, dependet in sua veritate ab ista: *substantia creata distinguatur realiter a natura*, ita quod si haec esset falsa, prior non posset esse vera, & tamen prima certior est, quia aliunde est de fide, non vero precise quatenus dependet ab alia propositione.

ARTICULUS V.

An materia consecranda debeat esse praesens Ministro, & sub certa quantitate?

67 Dico primo, ut validum fiat sacramentum, materia eius debet esse praesens sacerdoti consecranti. Ita D. Thomas in 4. distinct. 11. quaest. 2. art. 1. quaest. 3. ad 1. ubi sic habet: *Ista forma pronominis demonstrativo utens ostendit quod materia consecranda debet esse coram sacerdote, unde sacerdos existens in domo sua, non potest consecrare panem, qui est in altari.* Quibus verbis duas insinuat S. Doctor pro nostra conclusione rationes.

68 Prima & fundamentalis est, quod pronomen *Hoc*, vel *hic*, contentum in forma consecrationis, significat rem praesentem, unde falsa esset forma, si materia esset absens.

Secunda est ab inconvenienti: si enim materia non deberet esse praesens sacerdoti consecranti, sequeretur Sacerdotem existentem Parisiis, e domo sua posse consecrare omnes hostias existentibus in Ecclesia, immo & quae sunt Romae; & in omnibus totius mundi civitatibus, quod absurdum & insensibile constat. Ex quibus.

69 Inferes primo contra Majorem, non posse Sacerdotem consecrare hostiam a tergo positam, quamvis eam in speculo videat, quia non potest eam demonstrare pronomine *Hoc*, sed solum ejus similitudinem relictum in speculo, quae non est materia hujus sacramenti, vel consecrationis.

70 Inferes secundo posse Sacerdotem consecrare hostiam in pixide ocellum, vel latenter sub aliis aut sub linteis, quia est moraliter praesens ratione continens.

Dices: infans intra uterum matris existens, non est moraliter praesens ut possit Baptismum suscipere: Ergo nec hostia intra pixidem existens.

Respondet negando consequentiam & paritatem; infans enim debet physice abluvi, ad quod requiritur physica praesentia subjecti abluendi; hostia vero non debet verbis consecrari physice tangi, adeoque sufficit moralis ejus praesentia.

71 Dico secundo, Sacerdotem valide posse consecrare materiam, quantumcumque sit magnitudinis, dummodo illi moraliter praesens esse possit. Ita Divus Thomas hic art. 2. in corp. contra aliquos qui dicebant quod Sacerdos non poterat consecrare magnam quantitatem panis aut vini, puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio. Est etiam contra Alenium, D. Bonaventuram, Feludanum, & alios, afferentes materiam consecrandam esse determinatam quoad maximum, non quoad minimum; quia (inquiunt) quantitas materiae consecranda sumi debet per ordinem

ad usum fidelium, propter quem hoc sacramentum est institutum. Ergo tanta & non major consecrari potest, quanta probabiliter sufficit ad usum fidelium. Addunt quod virtus sacerdotis & verborum finita est: virtus autem finita habet de se terminum certum ultra quem non potest operari.

73 Probatur tamen conclusio ratione fundamentalis: De fide est Christum dedisse sacerdotibus potestatem consecrandi panem, & vinum, & nulla constat auctoritate, vel traditione, aut ratione, Christum limitasse hanc potestatem ad certum terminum magnitudinis, quo major, licet sensibilibus praesens; consecrari non possit: Ergo temere limitaretur. Major est certa ex Scriptura & Conciliis: Minor vero patet ex solutio- ne objectionum.

Confirmatur: hoc sacramentum non consistit in usu, sed in consecratione materiae, quamvis ordinetur ad usum ut ad effectum posteriorem: Ergo salvatur ejus essentia in sola materia debite applicata: cum certa forma & intentione ministrari.

74 Potest etiam suaderi conclusio ratione D. Thomae, quae sic breviter proponi potest. In omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiae sumitur ex ordine, sicut in ferra tantum debet esse materia, quantum sufficit ad secundum: in hoc autem distinguuntur res naturales ab hoc sacramento, quod illa habent determinatam quantitatem, per comparisonem ad formam determinatam: hoc vero sacramentum per comparisonem ad usum fidelium: Sed numerus fidelium est indeterminatus: Ergo & materia hujus sacramenti. Neque enim oportet quod determinetur per comparisonem ad numerum fidelium qui nunc occurrunt, alias sacerdos habens tantum centum parochianos, posset tantum consecrare centum hostias, sed comparatio debet fieri circa populum qui potest occurrere: numerus autem fidelium qui occurrere possunt, non est determinatus; cum & multi & iidem saepius communicare possint. Ergo, &c.

Ex quo solum inveniunt primum fundamentum adversae sententiae. Ad illud vero quod additur, dicendum est virtutem Sacerdotis esse quodammodo infinitam, quia cum se habeat per modum instrumenti, agit in virtute Dei, quae infinita est. Dices in forma consecrationis vini sic dicitur: *Hic est calix*: Ergo oportet vinum contineri in calice: Subindeque ejus quantitatem esse determinatam, & calici proportionatam. Sed nego consequentiam, nam cum dicitur: *Hic est calix Christi*, est figurata locutio, in qua continens sumitur pro contento, idemque significat, ac si solum diceretur: *Hic est sanguis meus*, sicut Matth. 26. & Marci 14. habetur, unde etiam si vinum non esset in calice, sed in terra diffusum, consecrari posset. Addo quod, quamvis nomine calicis, vas in quo vinum consecrandum continetur intelligeretur; tamen ex quantitate calicis non recte colligeretur quantitas vini consecrandi esse determinatam; tum quia dato quocumque calice, potest dari alius major: tum etiam, quia potest Sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multos hostias.

Dico tertio, quamvis nomine calicis, vas in quo vinum consecrandum continetur intelligeretur; tamen ex quantitate calicis non recte colligeretur quantitas vini consecrandi esse determinatam; tum quia dato quocumque calice, potest dari alius major: tum etiam, quia potest Sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multos hostias.

75 Dico tertio, quamvis nomine calicis, vas in quo vinum consecrandum continetur intelligeretur; tamen ex quantitate calicis non recte colligeretur quantitas vini consecrandi esse determinatam; tum quia dato quocumque calice, potest dari alius major: tum etiam, quia potest Sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multos hostias.

76 Dico tertio, quamvis nomine calicis, vas in quo vinum consecrandum continetur intelligeretur; tamen ex quantitate calicis non recte colligeretur quantitas vini consecrandi esse determinatam; tum quia dato quocumque calice, potest dari alius major: tum etiam, quia potest Sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multos hostias.

77 Probatur breviter. Illud potest valide consecrari, sub quo potest poni corpus Christi: Sed corpus Christi potest poni & existere sub qualibet parte panis & vini, quantumcumque parva, sub qua potest esse substantia panis & vini, quia corpus Christi est sub speciebus, ad modum ipsius substantiae panis & vini: Ergo si aliunde talis pars sit sensibilis, & sufficienter praesens, potest valide consecrari.

78 Ex quo inferes, partem minorem minimo naturali conjunctam posse consecrari, non autem separatam; quia sub illa ut separata remanet substantia panis, bene tamen sub eadem ut conjuncta cum aliis.

Dices primo: Quocumque minima quantitas aequa non sufficit ad Baptismum: Ergo neque quocumque minima quantitas panis ad hoc sacramentum.

Respondet, concedo Antecedente, negando consequentiam & paritatem: materia enim Baptismi non est aqua, nisi ut abluens, aut non quavis minima pars aquae abluere potest; panis vero est materia Eucharistiae, ut continens Christum, unde cum minima quantitas panis totum Christum continere possit, qualibet pars, quantumcumque parva, est apta materia consecrationis.

Dices secundo, Sacramentum Eucharistiae est institutum ad modum cibi: Sed ad rationem cibi requiritur aliqua determinata quantitas: Ergo & ad materiam Eucharistiae.

Respondet sacramentum Eucharistiae esse institutum ut cibum, non materiale, qui ut corpus reficiat determinatam

notam requirit quantitatem, sed ut spirituales, qui ut animam reficiat, certam quantitatem non expostit. Urgebit, sacramentum Eucharistiae institutum est ut cibum spiritualis animae, media assumptione corporali: Sed ut cibum sit corporali sit sumptibilis, certam requirit quantitatem, Ergo & sacramentum Eucharistiae.

Respondet hoc argumentum solum probare, sacramentum Eucharistiae, quantum ad usum & assumptionem corporalem, certam requirit quantitatem, fed id non probare de hoc sacramento, quantum ad consecrationem, & praesentiam Christi sub speciebus, de quo solum agimus in praesenti, unde haec instantia non est ad rem.

81 Dico quarto, ut consecratio sit valida, debet in particulari determinari quantitas tam continua quam discretis materiae, panis scilicet & vini.

Probatur. Quantumcumque materia secundum se sit legitima & consecrabilis, ac praesens sacerdoti, si tamen ille non velit aut intendat eam consecrare; etiam si proferat verba consecrationis, non manet consecrata; quia intentio ministri necessaria est ad consecrationem sacramenti, disp. 6. art. 2. ut in Tractatu de sacramenti in generali ostensus est: Ergo ut valide sit consecratio, materiae quantitas determinanda est per intentionem sacerdotis, quae velit consecrare tantam & talem quantitatem panis & vini.

82 Porro intentio sacerdotis circa materiam consecrandam tripliciter fieri potest. Primo intendendo consecrare totam materiam, quam habet coram se praesentem absolute, & tunc tota illa, quocumque quantitate sit, etiam si sit totus panis, qui venditur in foro, & totum vinum quod est in dolio, manet consecrata. Secundo, intendendo consecrare ex materia, quam habet praesentem solum illam, quam habet pra manibus, & quae est super corporale, vel in pixide, aut in calice, & tunc sola illa manet consecrata. Tertio, intendendo consecrare ex hostiis, quae sunt super corporale, aut in pixide unam tantum; & tunc, si eam designat, illa sola manet consecrata; si vero eam non designet, nulla consecrata manet. Similiter si sacerdos praesentes habeat undecim hostias, & intendat tantum consecrare decem, non tamen determinet illas decem quas vult consecrare, & undecimam, quam non vult consecrare, nullam earam consecrabit: non enim consecrabit omnes, quia hoc non intendit, ut suppono; neque hanc, vel illam, quia non est major ratio unius, quam alterius.

ARTICULUS VI.

Utrum in aliquo casu ex dispensatione Pontificis liceat in una tantum specie consecrare.

S. I.

Quibusdam praemissa referuntur sententia.

83 Dico ut certa supponimus, & aliud in controversiam revocamus. In primis enim certum est, valide unam speciem posse sine altera consecrari, ut constat ex ipso usu & praxi ecclesiae, quae speciem panis hoc ipso modo consecrata est, adorat antequam calix consecretur, & si contingeret Sacerdotem ex malitia vel impotentia non consecrare calicem, eodem modo maneret ibi corpus sub specie panis, quia semel consecratus panis, non desinit continere corpus Christi, donec species corrumpatur. Idem dicendum est de consecratione calicis, si fiat sine consecratione panis.

84 Secundo certum est, nulli sacerdoti de jure ordinario licere unam speciem consecrare sine alia. Est enim praecceptum Ecclesiasticum quod id strictissime prohibetur, ut liquet ex capite *Nihil contra*, quaest. 1. & ex cap. *Referimus* de coelectat. dist. 2. ubi dicitur *non posse sine ingenui sacrilegio dividi mysterium*; & ex iis quae habentur in Rubricis generalibus Missalis Romani, titulo de defectibus, ubi praescribitur, ut in omni casu quod fieri potest, sacrificium integrum peragatur, & inter alia praecipitur, ut Sacerdos qui ex imprudentia aquam pro vino consumpsit, accipiat vinum, & consecret, atque consummat, non obstante praeccepto Ecclesiastico de non sumenda Eucharistia nisi a jejunio, cui praeccepto, quamvis gravi, praeponderat aliud de consecranda simul utraque specie, & consumenda ab ipso consecrate. Solum ergo difficultas est, & controversia inter Theologos, utrum Summus Pontifex possit dispensare in hoc praeccepto, & ob publicam aliquam utilitatem permittere, ut una species sine altera consecretur.

85 Partem affirmativam tenent Adrianus in 4. quaest. 6. de Eucharistia. Major ibidem dist. 9. quaest. 3. Gabriel in canonem Missae lect. 13. dubio 3. Alanus libro 2. de Eucharistia, & alii ex Summistis. Eandem sententiam tenuisse Albertum Magnum in Tractatu de corpore Christi, refert Cardinalis Turrecremata in cap. *Couperimus* distinct. 2. ipseque eam ibidem approbata videtur. In eo

tamen discrepant hujus sententiae Auctores, quod Adrianus, & Major existimant non esse de jure divino, sed tantum Ecclesiastico, ut sacramentum Eucharistiae sub utraque specie consecratur. Alii vero licet putent id esse de jure divino, adhuc tamen asserunt Pontificem in eo dispensare posse, vel interpretari id jus divinum in aliquo casu non obligare, ut si in regno aliquo vinum conservari non possit. Sententia tamen negans Pontificem in eo dispensare posse communis est inter Theologos, tum domesticos, tum extraneos; licet plures ex Recentioribus sententiam affirmantem probabilem existimant.

S. II.

Vera sententia duplici conclusione firmatur.

Dico primo, esse de jure divino, quod sacramentum Eucharistiae non consecratur, nisi consecrando utraque specie. Ita Divus Thomas hic art. 3. ad 2. & infra quaest. 80. art. 12. ad 3. quibus locis duas insinuat rationes, quibus breviter suaderi potest nostra conclusio.

86 Prima est: Quae sunt necessaria ad integritatem sacramenti sunt de jure divino. Sed consecratio utriusque materiae est necessaria ad integritatem sacramenti: Ergo est de jure divino. Major patet, integritas enim sacramentorum est de jure divino, cum ea a solo Christo instituta sint. Minor vero ex eo suadetur quod Eucharistiae sacramentum per modum convivii institutum est: Sed ad integritatem convivii requiritur cibus & potus: Ergo & ad integritatem hujus sacramenti pertinet utraque species panis & vini.

87 Secunda ratio sic potest proponi. De jure divino est, ut hoc sacramentum non consecratur, nisi simul Deo sacrificium incrementum offeratur: Sed sacrificium incrementum Deo offerri nequit, nisi utraque species consecretur: Ergo de jure divino est, quod hoc sacramentum non consecratur, nisi consecrando utraque specie. Minor est certa, tum quia sacrificium Eucharistiae essentialiter & per se debet esse sacrificium secundum ordinem Melchisedech, quia hoc est sacerdotium novae legis, in qua Christus Dominus est Sacerdos secundum illum ordinem, ut probat Apostolus ad Hebraeos 6. & declarat Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 1. ubi ait Christum fuisse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, in institutione sacramenti Eucharistiae: ritus autem illius sacerdotii erat in oblatione panis & vini, non alterius tantum speciei, ut patet ex illo Genesi 14. *Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum: erat enim Sacerdos Dei altissimi.* Tum etiam quia sacrificium Eucharistiae est idem quod sacrificium crucis, ex parte rei oblatum, illudque representat ex parte specierum, ut constat ex Tridentino citato, cap. 2. De ratione autem & essentia sacrificii crucis fuit quod sanguis realiter & creante separaretur a corpore Christi: Ergo de ratione & essentia sacrificii sacramentalis est, quod sanguis mystice & incrementum separatur a corpore, quod esse non potest, nisi fuit utraque specie hoc sacramentum consecratur; quia in altera tantum, potius sanguis & corpus uniantur per concomitantiam. Ut ergo detur separatio mystica, requiritur utraque species, quatenus ex vi verborum, & ex significatione specierum, ponitur in una corpus, & in alia sanguis: ut magis declarabitur infra, cum de Missa sacrificio differemus. Major vero in qua est difficultas, sic ostenditur. De jure divino praecceptum est Sacerdotibus, ut Eucharistiam consecrent eo modo quo Christus in illis verbis instituit: *Hoc facite in meam commemorationem*: Sed per illa verba praecipit Sacerdotibus ut per modum sacrificii Eucharistiam consecrent: Ergo de jure divino est quod sacramentum Eucharistiae non consecratur a Sacerdotibus, nisi per modum sacrificii, seu nisi simul Deo sacrificium incrementum offeratur. Major patet, Minor vero probatur ex Tridentino sessione 22. c. 1. ubi inquit, quod Christus Dominus corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini obtulit Deo Patri, ac sub earum rerum symbolis, Apostolus, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituit ut sumerent, tradidit, & eissem, eorumque in Sacramento successoribus, ut offerrent praecipit per haec verba, *Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Ecclesia Catholica intellexit, & docuit*. Et can. 2. *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes, offerrent corpus & sanguinem suum, Anathema sit*. Sed offerre corpus & sanguinem est sacrificium, quia est oblatio facta in honorem Dei: Ergo per illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christus praecipit Sacerdotibus, ut per modum sacrificii Eucharistiam consecrent. Id etiam aperte declarat traditio Ecclesiae, quae colligi potest: tum ex multis quae congerunt de consecratione distinct. 2. tum etiam ex usu, namquam enim hoc sacramentum consecrum est, nisi offerendo Deo Missa sacrificium.

Potest etiam suaderi conclusio a posteriori, & a signo: Nam praecceptum de hoc sacramento consecrando sub utra-

que species, prevalet omni precepto Ecclesiastico, unde Sacerdos, etiam non jeiunans, sacrificium ab altero inchoatum, & ex aliquo accidenti non perfectum, debet perficere: Ergo signum est, preceptum de consecrando sub utraque specie, esse ordinis superioris, & divini.

Dico secundo: non potest Summus Pontifex dispensare, ut Sacerdos consecret in una tantum specie.

88 Probatur primo: Si posset Pontifex cum aliqua Ecclesia dispensare ut sacramentum Eucharistie in una tantum specie consecraretur, posset etiam efficere ut talis Ecclesia sine ullo sacrificio subsisteret: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris est evidens, siquidem non potest modo dari aliud sacrificium in Ecclesia præter Eucharistiam: tunc autem Eucharistia non haberet rationem sacrificii: cum in una tantum specie Eucharistie sacrificium salvari nequeat, ut præcedenti conclusionem visum est. Minor vero fuaderet: Sacramentum est præcipuum religionis fundamentum, sine quo illa stare nequit, juxta illud Augusti lib. 19. contra Paulum c. 11. In nullum nomen religionis condignari homines possunt, nisi aliquo subsidium spirituum conservatio colligatur: unde tunc cessavit lex antiqua, quando ablatum est iuge sacrificium, & Apostolus ad Hebræos 7. ait: Translatæ Sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat: Sacerdotium vero & sacrificium dicuntur correlativi, ut inquit Tridentinum sessio 23. c. 1. Ergo Summus Pontifex sua dispensatione efficere nequit, ut aliqua Ecclesia sine ullo sacrificio subsistat.

89 Probatur secundo conclusio ex fundamentis in præcedenti statutis. Ut enim ibi offensum est, preceptum de non consecrando in una tantum specie, est divinum, & non pure Ecclesiasticum: Sed Pontifex in his que sunt de jure divino dispensare nequit, ut dicitur Can. *Sunt quidam*, & can. *contra* 23. q. 1. & patet, quia inferior non potest dispensare in lege lata a superiori: Ergo Pontifex non potest dispensare ut Sacerdos consecret in una tantum specie.

90 Dices, Licet non possit Pontifex dispensare in his que sunt de jure divino, potest tamen interpretari tale jus, declarando illud non obligare in hoc vel in illo casu; ut in proposito, si preceptum de non consecrando in una tantum specie, concurrat cum alio divino, & non possit utrumque simul servari, verbi gratia cum precepto communicandi in articulo mortis, vel cum in tota aliqua regione non potest haberi vinum. Unde refert Volaterranus lib. 3. Geographia c. de Saxonibus, Innocentium VIII. dispensasse cum illis ad consecrandum tantum in pane, eo quod in illis regionibus vinum statim acescat. Ergo in talibus casibus poterit Pontifex interpretari quod tale preceptum non obliget.

91 Sed contra: Prædicta interpretatio non potest fieri nisi propter aliquam legitimam causam occurrentem: Sed nulla talis potest occurrere: Ergo &c. Minor probatur ex eo quod a mille sexcentis & amplius annis, nunquam se talis occasio obtulit: quod enim narrat Volaterranus, fictitium esse colligitur. Primo quia nullum alibi existit hujus concessionis monumentum: quomodo autem in re tam gravi & iniustata non exaret? Secundo quia ex ipsa phrasî convinci potest falsitatis; ait enim permisisset Pontificem, ut Norvegi sine vino calicem consecrarent. An vero cerevisiam, aut vinum maligranatorum, pomorum, aut mororum, vel lac aut aquam consecrare permisset, sive puram, ut aquarii usurpabant, sive mellitam, ut Melancthon putavit usurpare Ruthenes posse, ob inopiam vini? Tertio, quia nec fiat ratio ipsa quam prædictæ concessionis Volaterranus refert, quod nempe *vinum in Norvegia non crescat, aliunde importatum cito acescat* hoc enim ipsi experientie repugnat, cum vinum in regiones illas abportatum, tam longo tempore conservetur, ut nec ipsi laici sine specie vini communicare velint.

Aucto ex Brevio ad annum 1496. circa illud tempus nonnullos Sacerdotes, qui postea combusti sunt propter falsificata diplomata pontificia, potuisse in illis partibus falsam aliquam dispensationem publicare.

Quod vero dicitur de concursu duorum preceptorum, non est etiam sufficiens fundamentum ad faciendum hanc interpretationem; quia alia precepta Ecclesiastica, que non sunt tanti momenti, sicut istud divinum de consecrando in utraque specie, non possunt prætermitti propter adimplendum preceptum communione, nam ad communicandum egrotum verbi gratia in periculo mortis existentem, non licet celebrare sine vestibus sacris, neque post cibum sumptum: Ergo a fortiori non poterit prætermitti hoc preceptum divinum de consecrando in utraque specie. Ratio vero horum omnium est, quia neque tunc urget spiritualis necessitas proximi, cum per alia sacramenta & per devotionem egroti possit id compensari: neque urget etiam necessitas precepti divini de communicando, quia cum tale preceptum sit affirmativum; non obligat nisi habita copia sacramenti, que in illis casibus non habetur.

§. III

solvantur objectiones.

Objicies primo contra primam conclusionem: D. Thomas in 4. dist. 11. q. 2. art. 1. quæstionula 1. ad 4. insinuat videtur, preceptum de consecrando in utraque specie, non esse divinum, sed Ecclesiasticum; ait enim (teste Suarez hic disput. 43. sect. 3.) unam speciem non esse sine alia consecrandam *tantum quia est contra morem Ecclesie*, que verba minutulis litteris notat Suarez, quasi essent D. Thomæ.

Sed in ea citatione hujus Auctoris fidelitatem & sinceritatem desidero, nam verba illa in textu D. Thomæ non reperiuntur, sed Sanctus Doctor solum dicit quod ille qui habet alteram tantum speciem, debet potius desistere a consecratione, quam consecrare, præter morem Ecclesie, in una tantum specie. Ubi vi, præter morem Ecclesie, non excludit jus divinum, sed supponit, quia iste mos Ecclesie, ex precepto divino est. Evita sensus illorum verborum est, quod præter morem Ecclesie a Christo institutum, non licet in una tantum specie consecrare, non autem ob solam consuetudinem ab Ecclesia ortam.

Objicies secundo: Si preceptum de consecrando sub utraque specie esset divinum, vel esset naturale vel positivum? Neutrum dici potest: Ergo tale preceptum non est divinum, sed pure Ecclesiasticum. Sequela Majoris patet, nam preceptum divinum adæquate dividitur in naturale & positivum. Minor vero quod utrumque partem fuaderet. Et in primis quod tale preceptum non sit positivum, videtur manifestum, cum illud in nullo Scripturæ loco reperitur. Quod vero non sit naturale, ex eo patet quod ex ipsa sacramentorum institutione non sequatur.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad probationem illius dico hoc preceptum esse in primis positivum, quia colligitur ex illis verbis Christi, *Hec facite in meam commemorationem*, ut in prima conclusione probatum est. Potest etiam dici quodammodo naturale, quia supposita hujus sacramenti & sacrificii institutione: requiritur quod sit integrum, ad integritatem vero Eucharistie in ratione sacramenti, seu spiritualis convivit, & ad substantiam sacrificii ingredients, crucentis crucis sacrificium representantis, utriusque speciei consecratio necessario requiritur, ut ibidem observatum est.

Dices, Christus in Cena post consecrationem panis & calicis dixit, *Accipite & manducate, bibite ex eo omnes*, & tamen hæc verba non continent preceptum sumendi utramque speciem: alioquin Ecclesia non posset prohibere laicis calicis sumptionem: Ergo neque hæc verba, *Hec facite in meam commemorationem*, continent preceptum positivum consecrations Eucharistie sub utraque specie. Unde etiam ipse Christus Lucæ 25 legitur consecrasse in solo pane in Castello Emmaus.

Respondeo quod quando Christus facta consecratione panis & vini dixit, *Accipite*, &c. communionem sub utraque specie omnibus absolute non præcepit, sed solum omnibus Sacerdotibus, quia præcepti illius, qui tunc ibi aderant, & quos constituat Sacerdotes. Et quod ad illos tantum & non ad omnes communicantes loqueretur Christus, constat, ut eosdem dixit illa verba, *Accipite & manducate & bibite ex eo omnes*: ad quos dixit: *Hec facite in meam commemorationem*: Testatur autem Concilium Tridentinum supra citatum, universam Ecclesiam hoc semper intellexisse, quod in illis verbis, *Hec facite*, præcepti Apostolici, eorumque in Sacerdotio successorum, ut offerrent hoc sacrificium Deo: Ergo in illis verbis loquebatur ad illos ut Sacerdotes: Ergo etiam in aliis cum dicebat: *Bibite ex eo omnes*, id est omnes sacrificantes, non vero omnes communicantes. Unde licet Ecclesia usum calicis laicis prohibeat, non dispensat tamen nec dispensare potest Sacerdotes sacrificantes, ut in una tantum specie communicent.

Ad factum Christi consecratis panem sine calice, pro duobus Discipulis, res est incerta, an etiam tunc consecraverit calicem, nec oppositum constat ex Scriptura, potuit enim utrumque consecrare, & solum præbere panem Discipulis, ipse autem utrumque sumere, & dum daret Discipulis panem, ex eorum oculis evanescere. Quod si de facto Christus calicem non consecravit, id fecit ex suprema potestate quam habet supra substantiam sacramentorum, & sacrificii, quam Ecclesia non dedit: unde illa nullam potestatem habet in substantiam, aut integritatem sacramentorum, vel sacrificii Missæ.

Objicies tertio contra secundam conclusionem: Pontifex potest dispensare in his que sunt de jure divino, nam votum obligat de jure divino ad ipsi impletionem, & tamen potest in illo dispensare. Idem est de matrimonio & non consummato, in quo Pontifex dispensat, & tamen vinculum & obligatio illius est de jure divino & ex natura

DISPUTATIO IV.

De Transubstantiatione, seu conversione panis & vini, in Corpus & Sanguinem Christi.

Ad quæstionem 75. D. Thomæ.

Explicata materia Eucharistie, agit S. Doctor de actione per quam fit tale Sacramentum, quæ Transubstantiatio a Theologis recte appellatur: nam sicut apud Philosophos transitus seu mutatio ab una forma in aliam, dicitur transformatio; & ab Evangelistis mutatio unius figure in aliam, transfiguratio ita & mutatio unius totalis substantie in aliam, recte transubstantiatio appellatur. Unde Concilium Lateranense & Tridentinum, eo nomine illam appellant. Plures autem circa hæc mirabilem conversionem occurrunt difficultates & controversie, articulis sequentibus discutienda.

ARTICULUS I.

Utrum tota substantia panis & vini convertatur in corpus & sanguinem Christi, idque ex vi significationis illorum verborum (hoc est corpus meum) efficaciter colligatur?

Refert Guimundus lib. 1. de veritate Corporis & Sanguinis Christi, columna 4. & lib. 3. Columna 8. ut habetur tom. 6. Bibliothecæ Patrum, quod Berengarius post abjuratam suam illam primam hæresim, quæ existentiam realem & substantialem corporis & sanguinis Christi sub speciebus sacramentalibus negaverat, incidit in aliam errorem, dicens integram naturam substantiæ panis & vini remanere post consecrationem in Eucharistia accidentaliter conjunctam corpori Christi, eo modo quo unum suppositum potest localiter conjungi alteri; quam hæresim, licet etiam abjuraverit postea, secuti sunt tamen Joannes Hus, Wiclef, & Lutherus, qui idcirco impanatores, sive paniste dicti sunt, quod Christum in Eucharistia sacramento impanatum fingerent, ut dissertatione proœmiali art. 1. retulimus.

Præter hunc errorem, alia fuit hæresis asserens panem & Eucharistia hypostatice assumi a Verbo, eo profluo modo quo natura humana a Verbo assumpta est, ex quo sequitur panem esse corpus Christi; non corpus humanum, neque carneum, sed panaceum. Ita docuisse Rupertum Abbatem Tuiciensem lib. 6. in Joannem, & lib. 2. de divinis officiis cap. 2. testatur & probat Bellarminus lib. 3. de Eucharistia cap. 11. Licet Suarez, Granada, & alii, pissimum hunc & dissentissimum Abbatem excusent, & ab hoc errore vindicare conentur. Similis error tribui solet cuidam Joanni Parisiensi, qui (ut refert Waldensis tom. 2. de sacramentis cap. 63.) docuit panem assumi a Verbo, non mediante toto Christo, ne cogereetur admittere Deum esse panem, sed solum mediante Christi corpore: unde sicut Æthiops non dicitur albus absolute, quia non est candor in toto ipsius corpore, sed solum in dentibus: ita existimabat Deum non debere dici panem absolute, quia panis non conjungitur Verbo, nisi mediante parte humanitatis ejus.

Licet autem alii Catholici veram transubstantiationem, seu conversionem substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi agnoscant, sunt tamen aliqui qui existimant, talem transubstantiationem, seu conversionem, non inferri efficaciter ex præfata significatione horum verborum, *Hoc est corpus meum*. Sed duntaxat ex definitione Ecclesie, que in variis Conciliis substantiam panis & vini non manere in hoc sacramento, sed in corpus & sanguinem Christi converti, declaraverit. Ita Scotus in 4. dist. 11. quest. 3. Durandus & Paludanus ibidem, & quidam alii, qui ante Concilium Tridentinum scripserunt, quibus favent aliqui Receptorios, qui (ut refert Valticus hic disp. 108. cap. 5.) pro sententia Scoti dixerunt revera illa verba, *Hoc est corpus meum*, duplicem sensum facere posse, & utrumque verum: alterum non destructa substantia panis, & significando perly *Hoc*, non totum quod ibi est contentum, sed aliquid ex ibi contentis, alium quoly *Hoc* designet totum contentum sub speciebus consecratis esse corpus Christi, nec manere ibi substantiam panis; adduntque, Ecclesiam a Spiritu Sancto edoctam, hunc secundum sensum elegisse, quamvis priorem absolute potuisset eligere.

§. I.

Errores supradicti refelluntur, & Catholica veritas declaratur.

Dico primo, nihil de substantia panis & vini manere post consecrationem, sed totum in corpus, & sanguinem Christi converti.

Conclusio est certa de fide, & in variis Conciliis definita. Primo quidem in Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo